

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет
Кафедра конституційного, адміністративного та фінансового права

РИНДА Павло Олегович

**Банківська таємниця: особливості її нормативно-
правового регулювання в Україні та законодавстві
зарубіжних країн / Banking secrecy: features of legal
regulation in Ukraine and laws of foreign countries**

спеціальність: 8.03040101 – Правознавство

магістерська програма – Правознавство

Магістерська робота

Виконав: студент групи ПРм - 22
П.О. Ринда

Науковий керівник:
к.ю.н., доц. О.Б. Росоляк

Магістерську роботу допущено
до захисту:
«___» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ С.К. Гречанюк

РЕЗЮМЕ

Магістерська робота містить 102 сторінки, список використаних джерел складається із 84 найменувань.

Метою магістерської роботи є проведення комплексного наукового аналізу особливостей нормативно-правового регулювання банківської таємниці в законодавстві Україні та зарубіжних країн.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері банківської таємниці.

Предметом дослідження є сукупність правових норм, котрі закріплені у вітчизняному та зарубіжному законодавстві і спрямовані на забезпечення правового регулювання банківської таємниці.

Одержані висновки та їх новизна: визначено необхідність поділу відповідальності за критерієм суб'єктів, що порушили засади банківської таємниці на індивідуальну і колективну.

Ключові слова: банківська таємниця, банк, юридична відповідальність, нормативно-правове регулювання.

RESUME

Thesis contains 102 pages, the list of used sources of 84 titles.

The aim of the thesis is to conducting a comprehensive scientific analysis features of legal regulation of banking secrecy legislation in Ukraine and foreign countries.

Object is the public relations arising in the field of banking secrecy.

The subject of research is a set of legal norms, which are enshrined in domestic and foreign legislation and aimed at ensuring legal regulation of banking secrecy.

The resulting conclusions and innovation: the necessity of the division of responsibility for the criterion that violated of banking secrecy bases of individual and collective.

Keywords: banking secrecy, bank, legal liability, normative legal regulation.

АНОТАЦІЯ

Ринда П.О. Банківська таємниця: особливості її нормативно-правового регулювання в Україні та законодавстві зарубіжних країн. – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» за спеціальністю 7.03040101 «Правознавство». Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2017.

Розкрито теоретико-правові основи банківської таємниці в Україні. Висвітлено нормативно-правове регулювання банківської таємниці в Україні. Розглянуто особливості відповідальності за розголошення банківської таємниці в Україні. Проаналізовано правові засади банківської таємниці в законодавстві зарубіжних країн.

ANNOTATION

Rynda P.O. Banking secrecy: features of legal regulation in Ukraine and legislation of foreign countries. - Manuscript.

Research for a qualification level «master» in the specialty 7.03040101 «Jurisprudence». Ternopil National Economic University. - Ternopil, 2017.

Reveals the theoretical and legal bases of banking secrecy in Ukraine. Deals with the legal regulation of banking secrecy in Ukraine. Considered the features liability for disclosure of banking secrecy in Ukraine. Analyzed the legal basis of banking secrecy legislation in foreign countries.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ В УКРАЇНІ	
1.1. Сутність банківської таємниці.....	9
1.2. Особливості розкриття банківської таємниці.....	20
1.3. Нормативно-правове регулювання банківської таємниці в Україні.....	37
Висновки до розділу 1.....	43
РОЗДІЛ 2. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РОЗГОЛОШЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ В УКРАЇНІ	
2.1. Загальна характеристика відповідальності за розголошення банківської таємниці.....	45
2.2. Кримінальна, адміністративна, цивільна та дисциплінарна відповідальність за розголошення банківської таємниці.....	52
Висновки до розділу 2.....	63
РОЗДІЛ 3. ПРАВОВІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	
3.1. Зарубіжний досвід нормативно-правового регулювання банківської таємниці.....	66
3.2. Відповідальність за розголошення банківської таємниці в законодавстві зарубіжних країн.....	77
Висновки до розділу 3.....	86
ВИСНОВКИ	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	92

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена важливістю захисту банківської таємниці як необхідної передумови ефективного функціонування банківської системи України та зарубіжних країні.

Важливою умовою успішного функціонування правового механізму банківської таємниці в Україні є його вдосконалення на основі позитивного зарубіжного досвіду в цій сфері. Тому дослідження проблемних питань нормативно-правового регулювання банківської таємниці є однією з найактуальніших тем сучасного періоду розвитку вітчизняного права.

Особливість дослідження зазначених питань полягає також в тому, що одним з найважливіших напрямків інтеграції України до світового співтовариства та Європейського Союзу визначається створення надійної банківської системи, котра гарантуватиме клієнтам банківських установ збереження їх особистої інформації. Зміна суспільних відносин зумовлює появу нових критеріїв охорони банківської таємниці, створення нових правових механізмів її захисту, а відповідно реформування національного законодавства, що закріплює норми про банківську таємницю.

Дослідженням питань банківської таємниці присвячені праці таких науковців як: І.Б. Аземша, М.В.Багінська, А.І. Берлач Ю.В., Білоусов, Ю.В. Ващенко, П.А. Воробей, Д.О. Гетьманцев, Н.І. Демчук, Ю.М. Дмитренко, В.І. Дяченко, С.С. Єсімов, І.Б. Заверуха, Ю.В. Завірний, Ю.В. Зінченко, Ю.Ю. Казаков, І.М. Колодій, В.В. Корнієнко, О.А. Костюченко, С.А. Кузнецова, А.І. Марущак, Н.Л. Михальчишин, О.М. Мозолевська, Я.П. Найдьон, Н.Ю. Онищук, О.П. Орлюк, Ю.В. Пирожкова, А.М. Путренко, О.Е. Радутний, Г.О. Сандюк, Є.Ю. Свірідов, В.В. Середюк, А.І. Сирота, С.Ф. Смерічевський, В.В. Смірнов, М.В. Старинський, О.О.Тихонова, Є.В. Тітомер, Т.О. Чернадчук, А.С. Шарко, Н.Г.Шукліна, Р.В. Яковенко та ін.

Метою дослідження є проведення комплексного наукового аналізу особливостей нормативно-правового регулювання банківської таємниці в законодавстві України та зарубіжних країн.

Відповідно до поставленої мети визначено основні **завдання роботи**:

- визначити сутність банківської таємниці;
- проаналізувати особливості розкриття банківської таємниці;
- розкрити нормативно-правове регулювання банківської таємниці в Україні;
- встановити та охарактеризувати правові засади відповідальності за розголошення банківської таємниці в Україні;
- дослідити зарубіжний досвід нормативно-правового регулювання банківської таємниці;
- з'ясувати проблемні питання відповідальності за розголошення банківської таємниці в законодавстві зарубіжних країн.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері банківської таємниці.

Предметом дослідження є сукупність правових норм, котрі закріплені у вітчизняному та зарубіжному законодавстві і спрямовані на забезпечення правового регулювання банківської таємниці.

Методами дослідження є сукупність теоретико-методологічних засобів і прийомів пізнання суспільних явищ та процесів у сфері нормативно-правового регулювання банківської таємниці. У ході дослідження застосовано сукупність методів наукового дослідження, а саме системний підхід, а також компаративний, діалектичний та структурно-функціональний методи. Аналіз вітчизняних та міжнародних законодавчих положень щодо захисту банківської таємниці проведено за допомогою формально-логічного та порівняльно-правового методу. Засади формальної логіки щодо послідовності, несуперечності й обґрунтованості суджень дотримувалися при формулюванні висновків і пропозицій відповідно до мети дослідження правових проблем банківської таємниці у вітчизняному законодавстві та зарубіжних країн.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у робота є комплексним дослідженням засад нормативно-правового регулювання банківської таємниці. Наукова новизна одержаних результатів знайшла своє відображення в таких положеннях:

встановлено, що розкриття банківської таємниці може відбуватись у двох формах, а саме адміністративній та судовій;

обґрунтовано, що банківська таємниця виступає обов'язковим атрибутом правової системи держави, правовий зміст якої обумовлюється особливостями її правової доктрини, а також формуванням нормативної-правової бази;

розкрито сутність юридичної відповідальності за розголошення банківської таємниці як комплексного правового явища, котре спрямоване на дотримання законності суб'єктами, котрі мають забезпечити охорону такої інформації від її розголошення;

визначено необхідність поділу відповідальності за критерієм суб'єктів, що порушили засади банківської таємниці на індивідуальну і колективну.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в роботі ключові положення, висновки та рекомендації можуть використовуватись у правотворчій діяльності та у навчальному процесі, зокрема при викладанні дисциплін «Фінансове право» та «Банківське право». Дослідження спрямоване на аналіз нормативно-правових засад банківської таємниці в Україні та зарубіжних країнах.

Структура роботи зумовлена метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

У першому розділі розкрито загальні засади банківської таємниці в Україні, зокрема її сутність, особливості розкриття та нормативно-правового регулювання.

Другий розділ містить аналіз відповідальності за розголошення банківської таємниці в Україні, до котрої відносять кримінальну, адміністративну, цивільну та дисциплінарну.

Третій розділ визначає зарубіжний досвід нормативно-правового регулювання банківської таємниці, а також відповідальності за її розголошення в законодавстві зарубіжних країн.

Обсяг рукопису становить 102 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ В УКРАЇНІ

1.1. Сутність банківської таємниці

Стабільна банківська система є одним з визначних чинників економічного благополуччя та зростання української держави. При цьому, банківська таємниця гарантує таку стабільність банківської системи держави та зокрема призначена для забезпечення її ефективного функціонування. Від цього власне залежить рівень довіри користувачів банківських послуг до банківських структур. Саме інститут банківської таємниці призначений забезпечувати надійний та безпечний розвиток підприємницької діяльності в Україні.

У зв'язку з цим правовий інститут банківської таємниці виступає як складовий елемент правової системи держави, зміст якої зумовлюється особливостями соціально-економічної та правової системи країни.

Банківська таємниця є надзвичайно важливим елементом відносин у банківській практиці. Закріплений законом обов'язок банку щодо збереження таємниці, на думку різних науковців, заслуговує на особливу увагу. Усі без винятку кредитні інституції (банки) зобов'язані зберігати таємницю. Ця засада означає, що вони не повинні допускати виходу назовні відомостей про своїх клієнтів. При цьому йдеться про інформацію будь-якого роду, але передусім кредитні інституції не мають права розголошувати відомості про майновий стан клієнта і про економічний стан його фірми [41, с. 101].

Згідно ст. 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [12], інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку визнається банківською таємницею.

Деякі дослідники стверджують, що наведене в законі визначення банківської таємниці має досить суттєвий недолік, який полягає в тому, що таке

визначення захищає інтереси виключно клієнтів банку, тобто фізичних чи юридичних осіб, які користуються послугами банку. Наявність такого формулювання в законі позбавляє права на захист інформації про осіб, які в минулому були клієнтами банку, але перестали ними бути в порядку, встановленому законодавством та/чи укладеним з банком договором (наприклад, після розірвання договору про розрахунково-касове обслуговування, або припинення дії кредитного договору тощо). Крім того, до кола інформації, яка охоплена режимом банківської таємниці, не включені відомості про особу, яка намагалася стати клієнтом банку, однак не стала ним через певні обставини [30].

Банківську таємницю становлять:

- визначені відомості про банківські рахунки усіх клієнтів, зокрема кореспондентські рахунки комерційних банків у Національному банку України;
- операції, котрі проведені на користь чи за вимогою клієнта, а також здійснені ним угоди;
- інформація про фінансово-економічний стан кожного з клієнтів;
- систему охорони банків та клієнтів;
- будь-яка інформація про організаційно-правову структуру юридичної особи, а саме клієнта, її керівників, а також напрями діяльності;
- визначені відомості щодо комерційної діяльності клієнтів чи комерційної таємниці, а також будь-якого проекту, винаходів, видів продукції та інша комерційна інформація;
- відомості по звітності кожного з банків, окрім тієї, котра підлягає опублікуванню;
- шифри та коди, котрі використовують банки для захисту своєї інформації.

Крім того, до банківської таємниці відносять також і інформацію про банки чи клієнтів, яку збирають у випадку здійснення банківського нагляду.

Ряд дослідників також слушно стверджує, що до банківської таємниці певного банку належить інформація про клієнтів інших банків, яка може стати

відомою з документів, угод та операцій клієнта банку [64, с. 31]. Водночас банківську таємницю складає інформація про банки або ж клієнтів, котра отримана Національним банком України у відповідності до міжнародних договорів або за принципом взаємності від органів банківського нагляду інших держав при використанні з огляду на здійснення банківського нагляду або запобігання легалізації (відмиванню) доходів, котрі одержані злочинним шляхом, чи фінансуванню тероризму. Виняток становить інформація, котра має бути опублікованою. Перелік даної інформації, котра підлягає публікації в обов'язковому випадку, встановлюється центральним банком, а також в додатковому порядку самим банком та на його власний розсуд.

Разом з тим, законодавство України відносить до складу банківської таємниці інформацію про організаційно-правову структуру юридичної особи - клієнта банку, її керівників, напрями діяльності. В цьому вбачається одна з якісних відмінностей, що відрізняє банківську таємницю від комерційної, адже, згідно Постанови Кабінету Міністрів України «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці» від 9 серпня 1993 р. [17], комерційною таємницею не можна визнавати інформацію за всіма можливими формами державної звітності, а також установчі документи будь-якої юридичної особи. Саме з таких установчих або ж статистичних документів найлегше отримати інформацію щодо організаційно-правової структури кожної юридичної особи, її керівників (засновників), а також про напрями діяльності підприємства.

Крім того, банківською таємницею є й інформація, яка залишилась у банку після смерті особи, оскільки згідно з ч. 3 ст. 62 Закону України «Про банки і банківську діяльність» передбачені законом довідки по кожному з рахунків (вкладів) у разі смерті власника надаються кожним з банків особі, що визначена власником такого рахунку (вкладу) в заповідальному розпорядженні банків, державним нотаріальним конторам або ж приватним нотаріусам, іноземним консульським установам у кожній справі по спадщині за рахунком (вкладом) померлих осіб, що виступають власником рахунку (вкладу).

Цивільне законодавство також використовує категорію банківська таємниця. Відповідно до положень ст. 1076 Цивільного кодексу України [5] банк гарантує таємницю банківського рахунка, операцій за рахунком і відомостей про клієнта. Тому як ми бачимо, Цивільний кодекс України відносить до банківської таємниці повну інформацію про клієнта, тим самим ширше визначає зміст інформації про самого клієнта, яка становить банківську таємницю, ніж ст. 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність», а тому більше відповідає положенням банківського законодавства розвинених країн. Водночас Цивільний кодекс України вказує поза межами банківської таємниці інформацію про клієнтів іншого банку, що зазначена у документах, угодах і операціях клієнта [74, с. 13].

Проведений правовий аналіз не дає нам повного уявлення про перелік інформації, що належить до банківської таємниці.

Так, виходячи з судової практики розгляду справ про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб, до банківської таємниці слід віднести персональні дані щодо клієнта – фізичної особи, тобто відомості про факти та обставини життя громадянина, які дозволяють ідентифікувати його як особистість; відомості про майно, яке перебуває на зберіганні в банку (про власника майна, перелік майна та його вартість, про види банківського збереження) [37].

Правовий інститут банківської таємниці, як і будь-якої іншої таємниці, можна умовно представити трьома взаємопов'язаними складовими: 1) загальна частина (визначення банківської таємниці, принципи та критерії віднесення інформації до банківської таємниці, правові ознаки банківської таємниці тощо); 2) режим таємниці (правовий механізм обмеження доступу до інформації, що складає банківську таємницю); 3) санкції (юридична відповідальність за протиправні дії з інформацією, що складає банківську таємницю). Сукупність правових норм, що регламентує відносини у сфері банківської таємниці, і утворює окремий правовий інститут, оскільки їй властиві однорідність фактичного змісту, єдність правових норм [42, с. 195].

Крім законодавчого закріплення, інститут банківської таємниці знайшов відображення у працях багатьох дослідників.

Поняття «банківська таємниця» є одним із центральних понять банківського права, оскільки пронизує усі напрямки банківської діяльності [31, с. 144].

Ряд дослідників підкреслюють, що поняття «банківська таємниця» є складним інститутом банківського права, оскільки торкається всіх учасників банківських правовідносин, захищаючи при цьому їх інтереси. Саме тому, на думку даних науковців банківська таємниця – це комплексний інститут, а сам термін припускає дві інтерпретації. У вузькому розумінні банківська таємниця – це обов'язок банку зберігати в таємниці операції клієнтів від сторонніх осіб, насамперед конкурентів того чи іншого клієнта банку, операції, рахунки та вклади (депозити) своїх клієнтів і кореспондентів. У широкому розумінні це різновид службової таємниці, тобто конфіденційна інформація щодо клієнта, яка стала відома службовцю банку [27, с. 126-127]. Тому банківська таємниця може розглядатись як складний комплексний інститут банківського права, що розглядається у вузькому та широкому розумінні.

При визначенні банківської таємниці слід виходити з того, що, по-перше, банки прагнуть приховати відомості про свої операції з метою одержання високих прибутків. По-друге, установи банків зберігають у таємниці відомості про клієнтів та про операції банків, а працівники банківських установ в інтересах клієнтів не мають права розголошувати відомості про стан їх рахунків і здійснюваних ними операцій тощо. Тому під банківською таємницею мають на увазі відомості, пов'язані з інформацією щодо діяльності та фінансового становища клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним або третім особам при наданні послуг банку і розголошення якої може заподіяти матеріальної чи моральної шкоди клієнту [54, с. 90].

Розкрити поняття банківської таємниці можна через 3 основні аспекти:

1) банківська таємниця розглядається як правова категорія, що містить у собі вичерпний перелік відомостей, інформації, технічних засобів, що зазначається у законі про банки і банківську діяльність. Відомості та інформація про банк, його керівників та окремих учасників не може розглядатися як банківська таємниця. Так, для клієнтів банку є вільним доступ до інформації про перелік керівників банку та його відокремлених підрозділів, а також про фізичних та юридичних осіб, які мають істотну участь у банку, перелік банківських послуг та їх ціну тощо. Банківською таємницею є інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин із ним чи третіми особами при наданні послуг банку і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнтові. Інформація про банки чи клієнтів, що збирається під час проведення банківського нагляду, також становить банківську таємницю.

2) банківська таємниця розглядається як один із основних елементів правового режиму, що передбачає визначення законом обмеженого кола осіб та встановлення процедури збереження, використання та захисту відомостей, інформації та спеціальних технічних засобів.

3) правова природа дотримання банківської таємниці лежить у площині системи правових засобів, що встановлюються законом для належного захисту прав клієнтів. Реалізація відповідних прав клієнтів здійснюється шляхом встановленого законом зобов'язання банку гарантувати таємницю банківського рахунку, операцій за рахунком і відомостей про клієнта [41, с. 101-102].

Українські дослідники розглядають юридичну категорію «банківська таємниця» у двох значеннях: як інформацію стосовно діяльності та фінансового становища клієнтів, що стала відома банку в процесі його обслуговування, і як субінститут фінансового права, що регулює суспільні відносини з приводу банківської таємниці [48, с. 262].

У юридичній літературі можемо зустріти різноманітність підходів до розкриття сутності банківської таємниці.

Так, банківська таємниця полягає у збереженні інформації, яку банки та їх службовці одержують у процесі професійної діяльності, що стосується економічної та особистої діяльності їх клієнтів [41, с. 101]. Також дослідники розглядають банківську таємницю як «зобов'язання банку (фінансово-кредитної установи) зберігати таємницю за операціями своїх клієнтів» [74, с. 11]. Визначення терміну через правову категорію зобов'язання деякі науковці вважають неправильним, адже зобов'язання, в силу своєї природи, реалізується у правовідносинах носія цього зобов'язання та особи, на користь якої повинні бути вчинені певні дії (утримання від вчинення дій). Крім того, вказане визначення передбачає збереження інформації виключно за операціями клієнтів банку і тим самим звужує обсяг поняття банківської таємниці, залишаючи поза його межами інформацію за рахунками, вкладками клієнтів та угодами (правочинами), які вчиняють клієнти банку. Банківську таємницю розглядають як відомості, що не підлягають розголошенню й охороняються державою як службова таємниця. Також досліджуваний термін трактують у вузькому значенні як обов'язок банку зберігати таємницю за операціями клієнтів, захист від ознайомлення з банківськими операціями сторонніх осіб, таємницю по операціях, рахунках і вкладах своїх клієнтів і кореспондентів; у широкому значенні, як різновид службової таємниці. Водночас під банківською таємницею розуміють встановлену законом та гарантовану банком систему правових та спеціальних технічних засобів, що забезпечують правовий режим обмеженого доступу до інформації про банківський рахунок, операції за рахунком і відомості про клієнта [83]. Подібно до розуміння банківської таємниці підходять і інші вчені [42, с. 195].

Обов'язок банку зберігати в таємниці операції клієнтів від сторонніх осіб, насамперед конкурентів того чи іншого клієнта банку, операції, рахунки та вклади (депозити) своїх клієнтів і кореспондентів. Звідси у широкому розумінні банківська таємниця є різновидом службової таємниці, тобто конфіденційна інформація щодо клієнта, яка стала відомою службовцю банку ницею маються на увазі відомості, пов'язані з інформацією про роботу банку, його операції,

стан рахунків клієнтів, умови укладених банком договорів, тобто дані про управління, використання фінансів та іншу господарську діяльність банку, розголошення яких може завдати шкоди його інтересам [74, с. 11].

Банківську таємницю також визначають як інформацію про операції, рахунки та вклади клієнтів і кореспондентів банку із спеціальним режимом використання такої інформації, яка має гриф таємності, оскільки вона є різновидом службової таємниці, і яка охороняється законом. Відтак дослідник для визначення поняття «банківська таємниця» відштовхується від того, що це є перш за все службова інформація з обмеженим доступом, яка складається із відомостей про операції, рахунки та вклади не тільки клієнтів, але і кореспондентів банку [36, с. 233].

Крім того, банківську таємницю розглядають як будь-яку інформацію, що стала відомою банку у процесі обслуговування клієнта та взаємовідносин з ним чи третім особам при наданні послуг банку, яка в цілому чи в певній формі та сукупністю її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з банківською інформацією, у зв'язку з цим має цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих банком та іншими особами, які законно контролюють цю інформацію. І така інформація однозначно може стосуватись не тільки клієнта а й власне банку, що його обслуговує [28, с. 27].

Саме тому можемо констатувати, що немає однастайності щодо розкриття сутності банківської таємниці серед дослідників.

Слід зазначити, що банківська таємниця не є відносинами, але вона може розглядатися як об'єкт відповідних правовідносин: як між банком і клієнтом, так і за участю відповідних державних органів, визначених законом. У силу своєї специфіки, інформація, яка складає банківську таємницю не може розглядатися як товар, оскільки зобов'язання банку полягають у збереженні банківської таємниці, а не здійсненні інформаційної діяльності. Змістом банківської таємниці є збереження та нерозповсюдження банками (їх службовцями) інформації щодо операцій, рахунків та вкладів своїх клієнтів і

кореспондентів [41, с. 101]. Відносини щодо інформації, яка являє собою банківську таємницю, містять елемент договірних зобов'язань між банком і клієнтом та елемент публічної необхідності в забезпеченні відкритості банківської діяльності, тому ці відносини регулюються нормами інформаційного, цивільного і фінансового права, які визначають зміст поняття інформації, що становить банківську таємницю, встановлюють її правовий режим, тобто систему умов здійснення правового регулювання з метою забезпечення законних приватних і публічних інтересів [74, с. 13].

Банківську таємницю розглядають часто як різновид таємної або конфіденційної інформації.

Правовий аналіз чинного законодавства дозволяє віднести банківську таємницю до інформації з обмеженим доступом, а саме до такого її різновиду як таємна інформація (зокрема до комерційної таємниці).

Існує також точка зору, відповідно до якої банківська таємниця є різновидом конфіденційної інформації, субінститутом права конфіденційності комерційної діяльності в галузі інформаційного права, з чим не можна погодитись [80, с. 312].

Важливим є питання розмежування понять «банківська» та «комерційна» таємниця та відмежування їх від суміжних понять. Звідси банківська таємниця, як один із важливих принципів роботи комерційних банків є різновидом комерційної таємниці.

Аналіз законодавства дає можливість визначити принципові відмінності між банківською та комерційною таємницею:

1) банківська таємниця належить до категорії таємної інформації в силу своєї назви. Комерційна ж таємниця, виходячи зі змісту Закону України «Про інформацію», належить до конфіденційної;

2) на відміну від комерційної таємниці, зміст та обсяг якої визначають фізичні чи юридичні особи на власний розсуд, перелік відомостей, що є банківською таємницею, визначається виключно законом. Поширення відомостей, що становлять комерційну таємницю, здійснюється за бажанням

фізичних та юридичних осіб, у володінні, розпорядженні або користуванні яких вона перебуває. Власник комерційної таємниці самостійно визначає порядок доступу до неї, у той же час правовий режим та зобов'язання щодо збереження банківської таємниці чітко визначені законом;

3) банківську таємницю становлять чужі відомості, тобто відомості про клієнтів та кореспондентів банку, і тому банк не має прав на свій розсуд розпоряджатися зазначеними відомостями без наданої на те згоди. Водночас відомості, що становлять комерційну таємницю, можуть перебувати у власності банку [48, с. 262-267].

При цьому правове регулювання комерційної таємниці здійснюється господарським законодавством в ст. 36 Господарського кодексу України [6], а правове регулювання банківської таємниці відбувається на підставі Цивільного кодексу України та спеціального банківського законодавства.

Одна і та сама інформація може бути віднесена до різних видів конфіденційних відомостей. Так, наприклад, відомості про наявність банківського рахунку і кількість грошових коштів на ньому для громадянина становитимуть його особисту, сімейну таємницю (для юридичної особи – комерційну таємницю), розкрити яку він має право будь-кому на свій розсуд. Ті самі відомості для банківського службовця є банківською таємницею, розголошувати яку без законних підстав він не має права. При подальшій передачі цієї інформації, не переставши бути для банку банківською таємницею, вона може становити інші види таємниць: слідчу, нотаріальну тощо. Тобто, не змінюючи змісту, певна інформація змінює форму правової охорони, що залежить від конкретного суб'єкта – носія інформації [42, с. 196-197]. Однак, в Україні субінститут конфіденційної інформації – банківська таємниця не виконує свою функцію. Це пов'язано з тим, що багато відомостей, віднесених Законом України «Про банки і банківську діяльність» до банківської таємниці зацікавлені особи можуть легально отримати з інших джерел. Так, наприклад, відомості щодо організаційно-правової форми та керівництва юридичної особи має надзвичайно широке коло осіб: від органів державної

статистики та державного реєстратора до контрагентів клієнта банку за господарсько-та цивільно-правовими договорами. Причому не всі володільці цієї інформації мають обов'язок не розголошувати її як конфіденційну (тим більше як банківську) [72].

До переліку інформації, що відноситься до банківської таємниці, слід включити: 1. Персональні дані щодо клієнта – фізичної особи, тобто відомості про факти та обставини життя громадянина, які дозволяють ідентифікувати його як особистість. 2. У випадку, якщо клієнтом банку є юридична особа, то у зміст відомостей про клієнта попадають перш за все статутні документи, свідоцтво про реєстрацію, свідоцтво платника податку, картки із зразками печатки та підписів, якими встановлюється хто має право першого та другого підписів, строк їх повноважень. 3. Відомості про майно, яке перебуває на зберіганні в банку (про власника майна, перелік майна та його вартість, про види банківського збереження) [30].

Також зустрічаються твердження про те, що банківська таємниця є різновидом службової таємниці, з чим важко погодитись, тому що режим службової таємниці в законодавстві чітко не визначений. Службова таємниця — це специфічна форма охорони комерційної таємниці суб'єкта господарювання, до якої на законних підставах отримав доступ державний службовець. Термін «службова таємниця» слід застосовувати до конфіденційної інформації, яка є власністю держави [80, с. 313].

Необхідно зазначити, що категорія «банківська таємниця» є комплексним правовим явищем, основу якого обумовлюють такі елементи: 1) це інформація щодо клієнта, яка стала відомою банку у процесі його обслуговування; 2) це інформація певного змісту, який визначається законом; 3) це один з видів правового режиму інформації з обмеженим доступом [48, с. 264].

Відповідно до узагальнень Верховного Суду України, основоположними суб'єктами права на банківську таємницю виступають її власники та утримувачі [22]. У Законі України «Про банки і банківську діяльність» чітко не передбачено, хто ж таки є власником банківської таємниці, а відповідно хто

виступає її утримувачем. Проте з урахуванням засад системно-логічного аналізу законодавства слід виокремити такі визначення:

- власником банківської таємниці є клієнт банку, а саме будь-яка фізична чи юридична особа, котра в процесі співпраці з визначеною банківською установою надає їй інформацію, котра може бути банківською таємницею;

- утримувачем банківської таємниці виступає особа, котра при здійсненні власних службових обов'язків здобуває відомості, котрі і становлять банківську таємницю. Так, до таких осіб законодавством віднесено: банки, Національний банк України, а також органи державної влади.

1.2. Особливості розкриття банківської таємниці

Окреме і дуже значуще місце в безпеці функціонування як окремого банку, так і банківського сектору національної економіки належить дотриманню банківської таємниці. Банківська таємниця – обов'язок банку зберігати у таємниці дані про стан рахунків клієнтів і виконувати ними операції.

Банківська таємниця захищає інтереси власників коштів, які не бажають афішувати свої капітали, від різних зловживань державних інстанцій при отриманні таємних відомостей про операції банківських клієнтів. Разом із цим обмежений режим доступу до інформації сприяє її приховуванню і дійсненню діяльності без публічного контролю і, зокрема, для легалізації “брудних” грошей. Тобто банківська таємниця – категорія багатогранна. Їй притаманні правові, соціально-економічні, політичні, міжнародні, психологічні та етичні аспекти [26, с. 25-26].

Чи не найважливішою гарантією забезпечення збереження банківської таємниці є належним чином організовані взаємовідносини банку зі своїми працівниками і службовцями - особами, які безпосередньо працюють з документами та іншими матеріальними носіями конфіденційної інформації [64, с. 33].

Відповідно до Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці, що затверджені Постановою Правління Національного банку України від 14.07.2006 р. № 267 [19] працівниками банку при прийнятті їх на роботу підписується зобов'язання для охорони банківської таємниці. Зокрема, з метою запобігти несанкціонованому доступу до інформації, котра містить банківську таємницю, кожен із суб'єктів, що має доступ до даної інформації, у своїх інструкціях з діловодства з урахуванням особливостей службової діяльності має встановити певний порядок щодо реєстрації, використання, зберігання, а також доступу до документів, котрі містять банківську таємницю.

Юридичні, фізичні та службові особи, котрі під час здійснення своїх функцій безпосередньо або ж опосередковано отримують відомості, котрі містять банківську таємницю, повинні не розголошувати їх і не використовувати у власних потребах чи на користь третіх осіб, окрім випадків, що прямо передбачені вітчизняним законодавством.

Принциповими можна вважати також вимоги нормативних актів щодо встановлення банками особливих правових вимог щодо документообігу, який закріплює банківську таємницю. Так, з метою гарантування зберігання та охорони банківської таємниці кожен банк зобов'язаний у власних внутрішніх положеннях встановлювати особливий порядок щодо здійснення діловодства з документами, котрі містять банківську таємницю, а саме визначити: порядок для проведення реєстрації вихідних документів, чіткий порядок роботи з документами, котрі регламентують банківську таємницю, визначений порядок відправлення і зберігання документів, котрі регламентують банківську таємницю, а також певні особливості роботи з електронними документами, котрі регламентують банківську таємницю. В ході опрацювання вихідних документів безпосередній виконавець такого документа визначає потребу щодо проставлення на ньому особливого грифа «Банківська таємниця».

Під час роботи з документами, що містять гриф «Банківська таємниця», працівники банку мають забезпечити зберігання таких документів у сейфах або

шафах, які надійно замикаються і до яких не мають доступу треті особи. Банки зобов'язані під час відправлення (передавання) інформації, що містить банківську таємницю, забезпечити її гарантовану доставку та конфіденційність. Забороняється відправлення документів з грифом «Банківська таємниця» з використанням факсимільного зв'язку або іншими каналами зв'язку, що не забезпечують захист інформації [36, с. 258].

Дії по відношенню до інформації, яка містить банківську таємницю, можуть вчиняти лише банки у відповідь на відповідну форму звернення, наприклад, запити. Доступ до інформації, яка містить банківську таємницю може бути забезпечений самим банком через розкриття або розголошення. У разі розкриття мова йде про право банку, а в деяких випадках і обов'язок, а от щодо розголошення – це безпосереднє порушення конкуренційного законодавства з ознаками недобросовісної конкуренції [60, с. 227]. Таким чином, встановлений законодавством режим банківської таємниці не має абсолютного характеру, оскільки у ньому також передбачені правомірні правові дії щодо розкриття такого виду інформації [69, с. 26].

Розкриття банківської таємниці – це така ситуація, коли інформація, що становить банківську таємницю стає відомою працівникам органів державної влади, працівникам банків або іншим особам у зв'язку із виконуваними посадовими обов'язками на запит уповноваженого суб'єкта.

Процедура розкриття інформації, що становить банківську таємницю законодавчо закріплена в Цивільному процесуальному кодексі України, Законі України «Про банки і банківську діяльність», Правилах зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці та в інших підзаконно-правових актах.

Як свідчить судова практика, найбільш проблемним аспектом правового режиму банківської таємниці, є саме порядок розкриття банківської таємниці у практичній діяльності банківських установ.

Питання, пов'язані з банківською таємницею, виникають як в межах окремих країн, так і між суб'єктами різних країн. При цьому “діючими

особами” і “виконавцями” є банківські установи, а також уряди держав, державні службовці, судові, слідчі і податкові органи, адвокатські фірми. Окрім того, роблять спроби будь-що отримати конфіденційну інформацію про банківські рахунки тих чи інших власників конкуренти, а також представники злочинного світу. В арсеналі засобів для отримання інформації, що становить банківську таємницю, – офіційні запити, включення до податкових угод країн з тим чи іншим міжнародним фінансовим центром положень про обмін інформацією, а часом і такі незаконні прийоми, як підкуп державних чиновників, службовців банків і компаній, шантаж, впровадження своїх агентів, економічне шпигунство, перлюстрація кореспонденції, використання технічних засобів тощо [26, с. 26].

В більшості випадків банк не є власником інформації, яку він зберігає в режимі банківської таємниці, тобто під особливим передбаченим правовими нормами для цієї ситуації порядком одержання, використання, поширення і зберігання інформації. Власники ж інформації, реалізуючи надані їм широкі правомочності щодо об'єкта своєї права, мають змогу в будь-який час витребувати у банку належну їм інформацію, віднесену до банківської таємниці. Для цього власник інформації має звернутися до відповідної банківської установи в письмовому вигляді. Також банківська таємниця може бути розкрита будь-яким третім особам, не передбаченим прямо законами України, але проти розкриття таємниці яким не заперечує власник інформації. Таке волевиявлення власника інформації має віднайти свого відображення у письмовому дозволі [64, с. 34].

На сьогодні коло суб'єктів, котрі можуть вимагати безпосередньо від банку розкриття інформації, котра містить банківську таємницю, законодавчо обмежено. Відповідно до положень ст. 1076 Цивільного кодексу України [5], банк гарантує таємницю банківського рахунка, операцій за рахунком і відомостей про клієнта. При цьому такі відомості про операції та рахунки можуть бути надані виключно самим клієнтам чи їх представникам. Іншим особам, зокрема органам державної влади, або ж їхнім посадовим і службовим

особам, вказана інформація може надаватися виключно у тих випадках та в порядку, що встановлені Законом України «Про банки і банківську діяльність».

Відповідно до ст. 61 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банки повинні забезпечити збереження банківської таємниці шляхом: по-перше, обмеження того кола осіб, які отримали доступ до інформації, котра становить банківську таємницю; по-друге, організації спеціального діловодства з документами, котрі включають банківську таємницю; по-третє, використання технічних засобів щодо запобігання несанкціонованому доступу до електронних і інших носіїв інформації; по-четверте, використання застережень щодо зберігання банківської таємниці і відповідальності за її розголошення у договорах і угодах між банками і клієнтами.

Ст. 62 Закону України «Про банки і банківську діяльність» передбачає в яких саме випадках можливим є розкриття банківської таємниці. А саме, інформація щодо юридичних та фізичних осіб, котра становить банківську таємницю, розкривається банками:

- на письмові запити або з письмові дозволи відповідних юридичних чи фізичних осіб;
- за рішеннями судів;
- таким органам як органи прокуратури, Служби безпеки України, Державному бюро розслідувань, Національній поліції, Національному антикорупційному бюро України, Антимонопольного комітету України - лише на їх письмову вимогу щодо операцій за рахунками окремої юридичної особи чи фізичної особи - підприємця за визначений проміжок часу;
- центральним органам виконавчої влади, котрі реалізують державну податкову політику на їх письмові вимоги щодо наявності чи відсутності банківських рахунків;
- центральному органу виконавчої влади, котрий здійснює державну політику щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, котрі одержані злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, на їх запити щодо фінансових операцій, які пов'язані з фінансовими операціями, котрі стали

об'єктами фінансового моніторингу (аналізу) згідно із законодавством про запобігання та протидію легалізацію (відмивання) доходів, які одержані злочинним шляхом, або фінансування тероризму, а також визначених учасників таких операцій;

- органам державної виконавчої служби і виключно на їхню письмову вимогу з питань виконання рішень судів та рішень, котрі повинні бути примусово виконані у відповідності до Закону України «Про виконавче провадження», щодо стану рахунків певної юридичної або фізичної особи, та фізичної особи - підприємця;

- Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку у визначених випадках щодо самостійного подання банком відомостей про банк як емітент та адміністративні дані відповідно до вітчизняних законів про цінні папери та фондовий ринок;

- за мотивованим рішенням суду Національному агентству з питань запобігання корупції щодо наявності та стану рахунків, а також операцій за рахунками визначеної юридичної або фізичної особи, фізичної особи - підприємця у відповідності до Закону України «Про запобігання корупції»;

- іншим банкам у випадку, що передбачені законодавством та Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»;

- центральному органу виконавчої влади, котрий реалізує державну фінансову політику та виключно на його письмовий запит в момент бюджетного процесу з метою проведення підтвердження і перевірки справжності інформації, що подана фізичними особами для нарахування та отримання передбачених соціальних виплат, пільг, субсидій, пенсії, заробітної плати та інших виплат, котрі мають здійснюватися за рахунок видатків державного та місцевих бюджетів, матеріальних ресурсів Пенсійного фонду України та інших фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, та вчасного і в повному обсязі їх реалізації, надаються відомості

щодо відкритих на їх ім'я рахунків (зокрема поточні, кредитні, депозитні і ін.), операцій та залишків по ним. У випадку нарахування і отримання таких соціальних виплат, пільг, субсидій, котрі призначені на сім'ю або домогосподарство, відомості надаються щодо кожного з таких членів сім'ї або домогосподарства.

Звернемо увагу на те, що у Законі України «Про банки і банківську діяльність» не передбачені будь-які обмеження щодо розкриття обсягу інформації, яка містить банківську таємницю, на письмовий запит власника інформації, на вимогу суду та за рішенням суду. Обсяг розкриття такої інформації органам прокуратури, служби безпеки, внутрішніх справ, державної виконавчої служби, спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу має чітко визначені межі [69, с. 29].

В узагальненні судової практики щодо розгляду справ про розкриття банками інформації, котра містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб [22] зазначається, що розкриття банківської таємниці може реалізовуватись у таких двох формах, а саме: адміністративній, котра забезпечується на вимогу передбачених законом компетентних осіб, самим банком і без попереднього звернення до суду; судовій, котра може надаватись банком, але виключно на вимогу суду або ж за вмотивованим рішенням суду. Водночас, на вимогу суду банківська таємниця має розкриватись у двох випадках: а) тільки суддею одноособово з дотриманням режиму повної секретності; б) судом у випадку розгляду справи у господарському, адміністративному, кримінальному та цивільному судочинстві (у випадку останнього, то дане положення актуальне для цивільних справ, у яких вирішуються зокрема спори: щодо поділу майна, щодо виконання аліментних зобов'язань, щодо спадкування, бо саме вони пов'язані з необхідністю дослідження доказів, котрі можуть становити банківську таємницю, витребувані судом за клопотанням самих учасників процесу). Реалізується це, як правило, в ситуації вирішення судом питань щодо забезпечення доказів,

витребування таких доказів, про що судами постановляються вмотивовані процесуальні ухвали.

Крім того, аналіз судової практики, а також норм спеціального законодавства свідчить, що право на отримання банківської таємниці, окрім суб'єктів, котрі прямо зазначених у Законі України «Про банки і банківську діяльність», мають також на належним чином оформлену письмову вимогу Рахункова палата України, Державна аудиторська служба України, а також спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю.

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» банки можуть розкривати інформацію, котра становить банківську таємницю, лише особі (також тій, що уповноважена здійснювати дії від імені держави), на користь котрої відчужують активи та зобов'язання банку при реалізації заходів, що передбачені програмою фінансового оздоровлення банку, та під час проведення процедури ліквідації. Національний банк України в свою чергу може надавати центральному органу виконавчої влади, котрий реалізує державну фінансову політику, відомості, що містять банківську таємницю про банки, безпосередню участь у капіталізації котрих бере держава.

При організації міжбанківських відносин слід зважати на те, що банку забороняється надавати інформацію про клієнтів іншого банку, навіть якщо їхні імена зазначені в документах, угодах та операціях клієнта. Водночас банк має право надавати загальну інформацію, що становить банківську таємницю, іншим банкам в обсягах, необхідних для надання кредитів, банківських гарантій [66, с. 228]. Банківська таємниця також може бути розкрита банком на вимогу іншого банку, який для ідентифікації і вжиття заходів, достатніх, на думку банку, для підтвердження особи клієнта та для забезпечення спроможності банку виконувати правила внутрішнього фінансового моніторингу та програми його здійснення, має право витребувати передбачену законодавством інформацію, яка стосується ідентифікації клієнта – юридичної особи та її керівників або ідентифікації клієнта – фізичної особи [60, с. 230].

Обмеження щодо інформації, котра становить банківську таємницю, передбачені ст. 62 Закону України «Про банки і банківську діяльність», не можуть поширюватися на працівників Фонду гарантування вкладів фізичних осіб при реалізації ними функцій і повноважень, котрі передбачені у Законі України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». Крім того, вказані обмеження щодо отримання інформації, котра має банківську таємницю, передбачені вищевказаною статтею, і не можуть поширюватися на службовців Національного банку України або ж уповноважених ними осіб, котрі в межах визначених повноважень, що надані Законом України «Про Національний банк України», реалізують функції банківського нагляду або валютного контролю.

Обмеження, встановлені законом щодо надання інформації, яка містить банківську таємницю, не поширюються також на випадки надання спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу інформації про фінансові операції у випадках, передбачених законом [60, с. 230].

Разом з тим, у законодавстві не проведено чіткого розмежування між особами щодо яких банк має право розкрити інформацію, яка містить банківську таємницю, та тих, на чию вимогу це може бути зроблено [50, с. 33].

На сьогоднішній день коло осіб, котрим банки розкривають інформацію щодо юридичних та фізичних осіб, яка містить банківську таємницю значно розширилось. Так, ст. 62 Закону України «Про банки і банківську діяльність» доповнено відповідно до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» суб'єктом, котрий має право вимагати від банку розкриття банківської таємниці, а саме Національним антикорупційним бюро України.

Відповідно до Закон України «Про банки та банківську діяльність» для державних органів передбачена спеціальна форма запитів на отримання інформації, котра містить банківську таємницю. Зокрема, дана вимога повинна відповідати таким чотирьом основним критеріям:

- 1) має бути викладеною на бланку державного органу визначеної форми;

2) має надаватися за підписом керівника такого державного органу (чи його заступника) та скріплена гербовою печаткою;

3) мати визначені в Законі України Про банки та банківську діяльність» конкретні підстави для отримання даної інформації;

4) мати посилання на певні норми закону, відповідно до котрих такий державний орган може отримати таку інформацію.

Процедура розкриття інформації містить наступні етапи:

1. Підготовка письмового запиту або письмової вимоги суду на розкриття інформації. Запит/вимога повинна відповідати наступним критеріям:

1.1. Обґрунтованість обставин та необхідності.

1.2. Визначеність меж/обсягів розкриття інформації.

1.3. Цілеспрямованість. Необхідно зазначити мету використання вказаної інформації.

1.4. Відповідність законам та іншим документам, що регламентують даний процес з посиланням на норми, відповідних до яких суб'єкт має право на отримання інформації.

2. Надання відповідним чином оформленого запиту/вимоги банку.

3. Банк розкриває інформацію або дає мотивовану відповідь про неможливість її надання протягом 10 робочих днів з дня отримання вимоги. На цьому етапі банк також зобов'язаний повідомити відповідний орган, від якого надійшла вимога на розкриття інформації, про неможливість надання інформації у вказаний строк та зазначити строк, в який інформація буде надана. [49, с. 97].

Банк відмовляє в розкритті інформації, котра містить банківську таємницю у тому випадку, якщо за своєю формою або ж змістом вимога компетентного державного органу не відповідає положенням ч. 2 ст. 62 Закону України «Про банки і банківську діяльність».

Правила зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці, затверджені Постановою Правління Національного банку України від 14.07.2006 р. № 267 [19], закріплюють так званий добровільний порядок при

розкритті банківської таємниці, котрий полягає в тому, що клієнту банку, як власнику інформації, котра становить банківську таємницю, надається право на складання за довільною формою письмового запиту або дозвілу на розкриття даної інформації.

Вказаний письмовий запит (дозвіл) даної фізичної особи, що є клієнтом банку повинен підписуватись даною особою власноручно. При цьому її підпис повинен засвідчуватись підписом керівника даного банку чи вповноваженою ним особою і печаткою банку або ж нотаріально. Письмовий запит (дозвіл) юридичної особи, котра є клієнтом банку має бути підписаний керівником або вповноваженою ним особою, і також скріплений печаткою даної юридичної особи.

Запит або дозвіл клієнта можна включити до договору про надання банківських послуг, котрий укладається між клієнтами і банком. У даному договорі також можна визначити підстави та межі розкриття банком інформації, котра становить банківську таємницю про клієнта.

На письмовий запит власника такої інформації, котра є банківською таємницею або з його письмового дозволу, банк може розкрити дану інформацію в тому обсязі, що визначений в письмовому запиті або дозволі.

На письмову вимогу суду про розкриття інформації, що становить банківську таємницю, або за рішенням (постановою) суду про розкриття інформації, що становить банківську таємницю, банк розкриває інформацію в обсязі, визначеному вимогою або рішенням (постановою) суду [28, с. 30].

Процедура розкриття банківської таємниці судом передбачені також цивільним процесуальним, так і кримінальним процесуальним законодавством.

Правовий аналіз ст. 287 Цивільного процесуального кодексу України [7], а також ст. 62 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [12] вказує, що саме судовий орган може розглядати заяви про розкриття банківської таємниці лише від тих осіб, котрі наділені правом на отримання даної інформації, але на підставі закону не наділені нормами права на особисте звернення до банку за даною інформацією, а також тих осіб, котрі наділені

правом на звернення в банк за розкриттям банківської таємниці, але котрим такий банк відмовив у розкритті даної інформації.

Цивільним процесуальним кодексом України у главі 12 встановлено порядок розгляду судом справ про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб. Відповідно до ст. 234 Цивільного процесуального кодексу України, суд має право розглянути також в порядку окремого провадження справу про розкриття банком інформації, яка містить таку банківську таємницю, щодо визначених юридичних та фізичних осіб.

Відповідно до ст. 287 і 289 Цивільного процесуального кодексу України заява щодо розкриття банком інформації, котра становить банківську таємницю, щодо даної юридичної чи фізичної особи у випадку, визначений законом подається до суду за місцезнаходженням самого банку, котрий здійснює обслуговування такої юридичної або фізичної особи, а суд відповідно зобов'язаний розглянути дану заяву в п'ятиденний термін.

У заяві до даного суду про розкриття банком інформації, котра становить банківську таємницю, щодо такої юридичної або фізичної особи відповідно до ст. 288 Цивільного процесуального кодексу України повинно зазначатись:

- 1) повне найменування суду, до якого власне і подається така заява;
- 2) ім'я (найменування) заявника і особи, для котрої слід розкрити інформацію, котра становить банківську таємницю, їх місце проживання або ж місцезнаходження, ім'я визначеного представника заявника, у випадку коли заява подається таким представником;
- 3) найменування та місцезнаходження банку, котрий здійснює обслуговування особи, щодо котрої слід розкрити банківську таємницю;
- 4) обґрунтування необхідності, а також обставини, за котрих вимагають розкрити інформацію, котра становить банківську таємницю, щодо особи, із зазначенням положень законів, котрі можуть надавати визначені повноваження, або прав та інтересів, котрі власне і були порушені;

5) обсяги (межі розкриття) такої інформації, що містить банківську таємницю, щодо даної особи та мету її можливого використання.

Неявка в судове засідання без поважних на те причин заявника та особи, щодо котрої вимагають розкрити банківську таємницю, чи їх представників або представника банку не виступає перешкодою щодо розгляду справи, якщо суд не визнав їхню участь як обов'язкову.

У випадку, коли під час розгляду справи встановлять, що заява ґрунтується на тому спорі, який розглядається при позовному провадженні, суд залишає таку заяву без розгляду і роз'яснює зацікавленим особам, що вони можуть подати позов на загальних підставах.

Згідно зі ст. 290 Цивільного процесуального кодексу України ухвалене судом рішення по даній справі щодо розкриття банком інформації, котра становить банківську таємницю по вказаній юридичній або фізичній особі підлягає негайному виконанню. Особа, по якій банк розкриває банківську таємницю, або ж заявник можуть у п'ятиденний термін оскаржити ухвалене судом рішення до суду апеляційної інстанції в установленому законом порядку. Оскарження даного рішення не зупиняє його виконання.

Тому розкриття банківської таємниці має незворотний характер, правових наслідків ця норма щодо скороченого строку оскарження не має і поворот виконання в разі скасування рішення суду неможливий [69, с. 29].

У рішенні про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичної або фізичної особи відповідно до ст. 290 Цивільного процесуального кодексу України зазначаються:

- ім'я (найменування) такого одержувача інформації, його місце проживання чи місцезнаходження, а також ім'я представника одержувача, коли дана інформація буде надаватися представникові;

- ім'я (найменування) особи, щодо котрої банк повинен надати інформацію, котра становить банківську таємницю, місце проживання чи місцезнаходження даної особи;

- найменування та місцезнаходження банку, котрий здійснює обслуговування особи, щодо котрої слід розкрити банківську таємницю;
- обсяги (межі розкриття) інформації, котра становить банківську таємницю, повинна надаватись банком одержувачу, та мету її безпосереднього використання.

У випадку, коли під час судового розгляду встановлять, що заявник ставить вимогу по розкриттю інформації, що становить банківську таємницю, щодо юридичної або фізичної особи без підстав та повноважень, котрі визначені законом, то тоді суд ухвалює рішення у справі про відмову в задоволенні даної заяви.

Отже, рішення суду банк повинен виконувати, до того ж негайно. Це покладає на суд більшу відповідальність за зміст рішення суду у цій категорії справ, зважаючи на це, рішення суду може призвести до безпідставного розголошення інформації, яка може призвести до завдання значних майнових збитків та моральної шкоди. Рішення суду обов'язково повинно бути повним і детально мотивованим, як щодо «питання факту», так і «питання права». Тобто рішення суду повинно ґрунтуватися на матеріалах справи, у мотивувальній частині повинні міститись посилання на норми законів, на підставі яких відповідні державні органи мають право отримувати таку інформацію [28, с. 30-31].

Кримінальний процесуальний кодекс України [8] передбачає, що сторони кримінального провадження можуть звернутися до слідчого судді в момент досудового розслідування чи суду в процесі судового провадження із клопотанням про тимчасовий доступ до даних речей і документів (ст. 160). При цьому, до таких речей і документів, котрі становлять охоронювану законом таємницю, відносять:

- інформацію, що знаходиться у володінні засобів масової інформації або журналістів і подана за умови нерозголошення такого авторства або ж джерела даної інформації;
- відомості, котрі складають лікарську таємницю;

- відомості, котрі складають таємницю по вчиненню нотаріальних дій;
- конфіденційна інформація, зокрема та, що становить комерційну таємницю;
- відомості, котрі могли б становити банківську таємницю;
- особисте листування даної особи та інші її записи особистого характеру;
- інформація, котра є в операторів та провайдерів телекомунікацій, про зв'язок, абонентів, надання телекомунікаційних послуг, зокрема по отриманню послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання і тд.;
- персональні дані такої особи, котрі містяться у її особистому володінні або в базі персональних даних, що є у володільця персональних даних;
- інформація про державну таємницю.

Після отримання такого клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів слідчий суддя, суд має здійснити судовий виклик даної особи, у володінні якої є дані речі і документи. Слідчий суддя, суд розглядають таке клопотання за участю сторони кримінального провадження, котра власне подала клопотання, та особи, у володінні котрої були речі і документи.

Слідчий суддя, суд постановляють мотивовану ухвалу про надання тимчасового доступу до речей і документів, у випадку якщо сторона кримінального провадження у своєму ж особистому клопотанні доведуть наявність достатніх підстав щоб вважати, що дані речі або документи: 1) перебувають чи могли б перебувати у володінні даної фізичної або юридичної особи; 2) самі по собі чи в сукупності з деякими іншими речами і документами по кримінальному провадженні, у зв'язку з яким подається клопотання, становлять суттєве значення для встановлення усіх важливих обставин у даному кримінальному провадженні; 3) не становлять є або не містять речей і документів, котрі складають охоронювану на підставі закону таємницю.

Слідчий суддя, суд постановляють мотивовану ухвалу про надання тимчасового доступу до даних речей і документів, котрі становлять охоронювану законом таємницю, коли сторона такого кримінального провадження, окрім визначених вище обставин, зможе довести можливість

використання як доказів відомостей, котрі містяться в даних речах і документах, та неможливість в інший спосіб довести обставини, котрі слід довести за допомогою даних речей і документів.

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» Національний банк України може розкрити інформацію про банк чи пов'язаних із банком осіб, котра збирається під час здійснення банківського нагляду і становить банківську таємницю, безпосередньо органам державної влади, уповноваженим провадити досудове розслідування, в разі виявлення порушення законодавства, котре вказує на ознаки кримінального правопорушення.

Національний банк України може подавати органам державної виконавчої служби для примусового виконання власні рішення про застосування до банків, філій іноземних банків заходу впливу у вигляді накладення штрафу, котрі є виконавчими документами і містять інформацію, що містить банківську таємницю. У даному випадку на органи державної виконавчої служби покладається можливість розкриття одержаної від Національного банку України інформації, котра містить банківську таємницю, самим учасникам виконавчого провадження та особам, котрі будуть залучатися до проведення даних виконавчих дій.

Законодавством також закріплено спеціальний порядок при реалізації Національним банком України власного права на передачу інформації органу банківського нагляду іншої держави. Зокрема, Національний банк України відповідно до міжнародного договору України або ж за принципом взаємності може подавати інформацію, що отримана при здійсненні нагляду за діяльністю банків, органу банківського нагляду іншої країни, а також отримувати від органу банківського нагляду іншої країни дану інформацію. Надана (отримана) інформація може використовуватись лише з метою банківського нагляду або запобігання легалізації (відмиванню) доходів, що одержані злочинним шляхом, чи фінансуванню тероризму.

На жаль, на сьогоднішній день не існує жодного нормативного акту, який би врегулював порядок розкриття Національний банком України інформації про банк органу банківського нагляду іншої країни, зміст поняття «інформація про банк», процедури запиту та надання інформації органу банківського нагляду іншої країни, критерії гарантованості використання інформації виключно з метою банківського нагляду та меж її використання [30].

Окрема участь у розкритті банківської таємниці належить народним депутатам. Так, Конституційний суд України дійшов висновку, що народний депутат України може звернутись до голови Національного банку України із запитом, а до Нацбанку або його посадових осіб – із зверненням про надання інформації, що становить банківську таємницю. Запит зобов'язаний розглянути голова Нацбанку, а звернення – голова або інші посадовці Нацбанку з додержанням вимог, передбачених ст. 60 та 62 Закону України «Про банки і банківську діяльність», та офіційно повідомити народного депутата України про результати такого розгляду, тобто дати письмову вмотивовану відповідь незалежно від того, задоволені вимоги запиту або пропозиції звернення чи навпаки не задоволені.

Розглядаючи вплив розкриття та розголошення інформації, що містить банківську таємницю на ділову репутацію клієнта банку, на його ринкове становище, то враховуючи особливості як однієї, так і іншої дії, що може вчиняти банк, можна зробити висновок, що більш захищеним клієнт банку є у разі розкриття. Це зумовлено тим, що така дія з огляду на визначену у законодавстві послідовність виконання, вчиняється у разі крайньої необхідності з метою виконання певними органами службових обов'язків, правонаступництва тощо. Використання інформації у разі розкриття не має корисливого інтересу, і тому вплинути на ділову репутацію практично не може. У випадку розголошення наслідки для клієнта банку є практично протилежними, оскільки розголошення без дозволу містить корисливий мотив. Так, банк внаслідок розголошення отримує особисту винагороду, а от особа, якій стали відомі відповідні відомості, отримує доступ до таємниці конкретного

суб'єкта господарювання-клієнта банку і вести мову про захищеність ділової репутації такого клієнта важко [60, с. 233].

Проте, не дивлячись на закріплену в законодавстві процедуру розкриття банківської таємниці, все ж існують законодавчо неврегульовані аспекти, які дозволяють банкам неправомірно поводитись з клієнтами банку. Зокрема, намагаючись обійти всі зазначені вище норми, банки прописують безпосередньо у кредитному договорі пункт про можливість передачі інформації про позичальника (за його згодою) третім особам для стягнення заборгованості у випадку її прострочення. Якщо ж у кредитному договорі такий пункт не було передбачено, то банки донедавна не мали права передавати інформацію колектору [29, с. 44].

Таким чином, у вітчизняному законодавстві закріплено порядок розкриття інформації, що становить банківську таємницю, який є гарантією захищеності кожного клієнта будь-якого банку України.

1.3. Нормативно-правове регулювання банківської таємниці в Україні

Питанням правового регулювання суспільних відносин у сфері використання і поширення інформації в цілому і окремих її видів зокрема останнім часом приділяють особливе місце в юридичній літературі. Серед них, поза сумнівом, багато уваги приділяється проблемам правового регулювання банківської таємниці, реалізації різними суб'єктами чинних правових норм, закріплених у нормативно-правових актах України.

Банківська таємниця є обов'язковим атрибутом правової системи держави, правовий зміст якої обумовлюється особливостями її правової доктрини, а також формуванням нормативної-правової бази.

В Україні основним джерелом права є нормативно-правові акти (як результат правотворчої діяльності уповноважених суб'єктів), спрямовані на

врегулювання найважливіших суспільних відносин. Відповідно, закон чи підзаконний нормативно-правовий акт повинен містити нормативні моделі майбутніх правових відносин, випереджаючи при цьому існуючий рівень суспільних відносин [67, с. 304-305].

Основи конфіденційності деяких банківських операцій були відображені ще в Цивільному кодексі УРСР 1963 р., ст. 384 якого проголошувала, що «держава гарантує таємницю» вкладів фізичних осіб. Однак, ця стаття була єдиною з цього питання та розвиток у законодавстві субінституту банківської таємниці не відбувався тривалий час майже до часів розпаду Радянського Союзу [72].

Фінансово-правові акти, у формі яких і здійснюється фінансова діяльність держави - це належним чином прийняті органами державної влади та місцевого самоврядування відповідні рішення з питань фінансової діяльності, що віднесені до їх компетенції та мають юридичні наслідки [68, с. 192].

На сьогоднішній день в Україні правовий режим банківської таємниці визначений Конституцією України [1], Цивільним кодексом України [5], Кримінальним кодексом України [4], Кримінальним процесуальним кодексом України [8], Цивільним процесуальним кодексом України [7], Законами України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. [12], «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. [11], «Про інформацію» від 02.10.1992 р. [10], «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. [15].

Вищезазначені нормативно-правові акти визначають правові засади поняття банківської таємниці, а також вимоги щодо захисту, зберігання, використання та розкриття інформації, яка містить банківську таємницю.

Конституція - акт установчого характеру, який закріплює загальні засади громадянського суспільства і держави, основи правової системи, правового статусу громадян, державно-територіального устрою, організації органів державної влади і місцевого самоврядування. Конституція - нормативний акт, що має виняткові властивості, вона засновується на загальнолюдських цінностях, виступає гарантом демократії, свободи, справедливості [47, с. 301].

Конституція України, як основний закон держави закріплює основи інституту банківської таємниці в ст. 32. Зокрема, ч. 2 ст. 32 передбачено, що збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про дану особу без її згоди не може допускатися, крім випадків, що визначені законом, і тільки в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Конституційний суд України у своєму рішенні № 2-рп/2012 від 20.01.2012 р. [21] дав офіційне тлумачення положенням статті 32 та статті 34 Конституції України і вказав, що в аспекті конституційного подання положення частин першої, другої статті 32, Конституції України слід розуміти так:

- інформацією про особисте та сімейне життя особи є будь-які відомості та/або дані про відносини немайнового та майнового характеру, обставини, події, стосунки тощо, пов'язані з особою та членами її сім'ї, за винятком передбаченої законами інформації, що стосується здійснення особою, яка займає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень. Така інформація про особу є конфіденційною;

- збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами є втручанням в її особисте та сімейне життя. Таке втручання допускається винятково у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Конституційне право особи на конфіденційну інформацію реалізується за допомогою законодавчих актів, якими забезпечується гарантії охорони та захисту такої інформації.

У Цивільному кодексі України інститут банківської таємниці закріплений ст. 1076 де зазначається, що банк гарантує таємницю банківського рахунку, операцій за рахунком і відомостей про клієнта. При цьому, відомості про операції та рахунки можуть надаватись тільки самим клієнтам або ж їхнім

представникам. Іншим особам, зокрема органам державної влади, їхнім посадовим і службовим особам такі відомості можуть надаватись тільки у випадках та в порядку, що встановлені законом. Крім того, у разі коли банк розголосив відомості, що становлять банківську таємницю, клієнт може вимагати від даного банку відшкодування завданих збитків, а також моральної шкоди.

На сьогодні основоположним документом, котрий визначає правовий режим банківської таємниці в Україні є Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-III в редакції від 7 грудня 2000 р. із змінами та доповненнями. Цей закон закріплює правове забезпечення стабільного розвитку і діяльності банків в Україні, а також створення відповідного конкурентоспроможного середовища на фінансовому ринку, захист законних інтересів кожного з вкладників і клієнтів банків, створення сприятливих умов для функціонування вітчизняної економіки та підтримки українського товаровиробника. З прийняттям вищезазначеного закону банківська таємниця отримала легальне визначення, було окреслено обсяг поняття банківської таємниці, встановлено механізм збереження і порядок її розкриття.

Закон України «Про банки і банківську діяльність» виокремив окрему главу 10 «Банківська таємниця та конфіденційність інформації». У даній главі розкривається сутність банківської таємниці, зобов'язання банків щодо збереження, а також порядок її розкриття.

Складовим елементом банківської таємниці є інформація. Правові основи інформації розкриває Закон України «Про інформацію», у якому ст. 1 дає законодавчу дефініцію інформації як будь-яких відомостей та/або даних, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Відповідно до ст. 30 зазначеного закону, інформація з обмеженим доступом за своїм правовим режимом поділяється на конфіденційну і таємну. Конфіденційна інформація — це відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов. До

таємної інформації належить інформація, що містить відомості, які становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої завдає шкоди особі, суспільству і державі.

Будь-якій інформації притаманні такі особливості: 1) фізична невідчужуваність від її власника; 2) здатність існувати та обертатись як самостійний об'єкт правовідносин; 3) можливість тиражування та поширення в необмеженій кількості без зміни змісту; 4) можливість передачі та поширення лише за допомогою матеріального носія; 5) перебування в обігу у вигляді документа на паперовому або на електронному носії [48, с. 263].

Розголошення перелічених відомостей щодо споживача фінансових послуг, - потребує його дозволу, оскільки такі дані вважаються таємницею [46]. Якщо розголошення даних відомостей стосується клієнта банку, то мають місце порушення банківської таємниці.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про доступ до публічної інформації», таємна інформація - інформація, доступ до якої обмежується, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю.

Закон України «Про Національний банк України» визначає правовий статус головного банку країни. Відповідно до ст. 2 даного закону Національний банк України є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, правовий статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України, та законами України.

Національний банк України провадить методологічне забезпечення щодо зберігання, захисту, використання та розкриття інформації, котра становить банківську таємницю. Крім того, Національний банк України є органом, котрий реалізує функцію банківського регулювання та встановлює для банків правила

по проведенню банківських операцій та забезпечує банківське регулювання і нагляд.

Національний банк України може видавати нормативно-правові акти з питань, що стосуються зберігання, захисту, використання та розкриття інформації, котра становить банківську таємницю, а також може надавати роз'яснення щодо застосування даних актів.

Крім того, Закон України «Про Національний банк України» на службовців центрального банку покладає заборону по розголошенню інформації, котра становить державну чи банківську таємницю або іншу конфіденційну інформацію, що стала їм відома при виконанні своїх службових обов'язків, і в разі припинення їх роботи в даному банку.

Правлінням Національного банку України було прийнято Постанову Національного банку України «Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці» від 14.07.2006 р. № 267, в якій згідно п. 1.2 банки повинні забезпечувати зберігання та захист інформації, яка містить банківську таємницю, зокерма з метою недопущення її незаконного розкриття. Банки також зобов'язані за погодженням з клієнтом відображати в договорах, котрі підписуються між банком і клієнтом, застереження по збереженню банківської таємниці та відповідальності за її незаконне розголошення чи використання.

На правовідносини, що стосуються банківської таємниці поширюється також законодавство про захист прав споживачів. Зокрема, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про захист прав споживачів» [9], споживачі під час користування послугою, яка надається на території України, мають право на захист своїх прав державою. Захист прав споживачів передбачених законодавством здійснюється судом.

Підзаконні нормативно-правові акти - це акти, які приймаються уповноваженими правотворчими суб'єктами на основі і на виконання законів і не повинні суперечити їм. Існування підзаконних нормативних актів у правовій системі обумовлене багаторівневою структурою самих суспільних відносин, які

потребують як законодавчого, так і підзаконного (в тому числі локального) нормативного регулювання; необхідністю оперативного, компетентного і професійного вирішення питань у відповідних сферах життєдіяльності суспільства [47, с. 304].

Декретом Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19.03.1993 р. № 15-93 [18], а також Постановами Правління Національного банку України «Про затвердження правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці» від 14.07.2006 р. № 267 [19], «Про затвердження Правил з технічного захисту інформації для приміщень банків, у яких обробляються електронні банківські документи» від 04.07.2007 р. № 243 [20], рішеннями Конституційного суду України, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України та іншими підзаконними нормативними актами розкрито правовий механізм банківської таємниці.

Таким чином, правові аспекти банківської таємниці врегульовані законодавчими актами України та потребують подальшого розвитку і вдосконалення на сучасному етапі функціонування банківської системи держави.

Висновки до розділу 1

1. Правовий інститут банківської таємниці виступає як складовий елемент правової системи держави, зміст якої зумовлюється особливостями соціально-економічної та правової системи країни.

Поняття банківської таємниці законодавчо визначено Законом України «Про банки і банківську діяльність». Крім законодавчого закріплення, інститут банківської таємниці знайшов відображення у працях багатьох дослідників, а саме у юридичній літературі можемо зустріти різноманітність підходів та відсутність одностайності до розкриття сутності банківської таємниці.

Банківську таємницю розглядають часто як різновид таємної або конфіденційної інформації. Тому банківську таємницю можна віднести до інформації з обмеженим доступом, а саме до такого її різновиду як таємна інформація (комерційна таємниця).

Вітчизняне законодавство не в повній мірі розкриває перелік інформації, що належить до банківської таємниці.

2. Процедура розкриття інформації, що становить банківську таємницю законодавчо закріплена у нормативно-правових актах України. Не зважаючи на це, порядок розкриття банківської таємниці виступає найбільш проблемним аспектом правового режиму банківської таємниці у практичній діяльності банківських установ.

Розкриття банківської таємниці може відбуватись у двох формах: адміністративній та судовій.

3. Банківська таємниця виступає обов'язковим атрибутом правової системи держави, правовий зміст якої обумовлюється особливостями її правової доктрини, а також формуванням нормативної-правової бази.

На сьогодні правове регулювання банківської таємниці закріплене рядом вітчизняних нормативно-правових актів. Основоположним нормативним актом, котрий визначає правовий режим банківської таємниці в Україні є Закон України «Про банки і банківську діяльність», котрий регламентує сутність банківської таємниці, зобов'язання банків щодо збереження, а також порядок її розкриття.

РОЗДІЛ 2

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РОЗГОЛОШЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ В УКРАЇНІ

2.1. Загальна характеристика відповідальності за розголошення банківської таємниці

Одним з найважливіших показників розвитку сучасних банків є те, яку увагу вони приділяють захисту банківської таємниці. Від того, наскільки надійний захист банківської таємниці і рівень не розголошення такої інформації залежить, в кінцевому рахунку, і рівень довіри до нього кожного з його клієнтів. У свою чергу, при розголошенні банківської таємниці за наявності відповідних підстав настає юридична відповідальність із застосуванням відповідних санкцій.

Банківська таємниця становить конфіденційну інформацію про особисті дані особи, котрі охороняються законом. Правова охорона та захист банківської таємниці в Україні гарантується державою та забезпечується шляхом застосування законодавчо закріплених засобів державного примусу.

Застосування правових механізмів юридичної відповідальності за розголошення банківської таємниці виступає правовим засобом забезпечення такої таємниці.

Гарантом захисту банківської таємниці в межах держави виступає законодавство. Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» [12] наголошується на можливості відшкодування збитків винними органами у разі заподіяння банку чи його клієнту збитків при витоці інформації про банки та їх клієнтів з органів, які відповідно уповноважені здійснювати банківський нагляд.

Особи, котрі є винними в порушенні загального порядку розкриття та використання банківської таємниці, повинні нести відповідальність відповідно до законів України.

Тому будь-який банк і відповідно його посадові особи, що протиправно розголосили банківську таємницю повинні підлягати юридичній відповідальності відповідно до закону.

Юридична відповідальність є найістотнішим механізмом гарантії та забезпечення прав і свобод суб'єктів правовідносин [79, с. 18]. Вона виступає системоутворюючою категорією юриспруденції.

У правовій літературі відсутні єдині підходи до визначення юридичної відповідальності.

Юридична відповідальність має свій правовий зміст та особливості. Найбільш універсально юридичну відповідальність визначають як захід державного примусу.

Спроби визначення місця юридичної відповідальності в механізмі правового регулювання суспільних відносин часто наштовхуються на дві великі перепони. Перша постає перед представниками науки теорії права у вигляді недостатнього розуміння практичних аспектів юридичної відповідальності, а друга - перед представниками галузевих наук, коли особливості того чи іншого виду юридичної відповідальності починають механічно переноситись на юридичну відповідальність в цілому [57].

У вітчизняній правовій науці юридична відповідальність розглядається з позиції низки підходів. Причинами цього слугують п'ять основних факторів. По-перше, не існує легального визначення поняття «юридична відповідальність» чи навіть визначення будь-якого з галузевих видів відповідальності. По-друге, поняття відповідальності характеризується полісемантичністю з погляду етимологічного чи мовного аналізу поняття. Філософська й суспільствознавча література також не містить єдиного чіткого розуміння понять «відповідальність» і «соціальна відповідальність», які доповнили б дослідження юридичної відповідальності. По-третє, будь-яке правове явище може розглядатися в межах різних підходів до розуміння права, відповідно до кожного з них юридична відповідальність також набуває відмінного тлумачення та визначення. По-четверте, юридична відповідальність

нерозривно пов'язана з моральною, політичною, релігійною та іншими видами відповідальності, усі вони впливають одна на одну, суттєво збагачують і доповнюють зміст одна одної. Деякі з цих видів можуть перетинатися зі змістом і сутністю іншого, зокрема за деякими з ознак дуже важко розмежувати політичну, моральну та юридичну відповідальності. По-п'яте, у правничій літературі галузеві види юридичної відповідальності можуть суттєво відрізнятися один від одного, що ставить під сумнів можливість об'єднання їх рис у межах одного родового поняття.

Водночас вітчизняні науковці обґрунтовують свої погляди з урахуванням структури юридичної відповідальності, оскільки вона розглядається в межах соціальної відповідальності, а також у межах її виявів – позитивного (як відповідальність з огляду на власні переконання) та ретроспективного (як відповідальність з огляду на зовнішній примус) [73, с. 62]. Також виділяють двохаспектний підхід до розуміння юридичної відповідальності.

Юридична відповідальність виступає однією з форм соціальної відповідальності. В суспільстві, окрім юридичної відповідальності, діють також й інші форми соціальної відповідальності, а саме: моральна, політична, організаційна, партійна тощо. До організаційної та політичної відповідальності притаманні такі форми, як звіт, відставка, а відповідно до моральної – осудження суспільною думкою, і до партійної – виключення з партії і тд. У сукупності дані види й існують для забезпечення впорядкування, надійності суспільних відносин у різноманітних сферах життєдіяльності суспільства. Але юридична відповідальність по виокремленому спектру ознак відрізняється від усіх інших [23, с. 54].

Юридичну відповідальність розглядають як застосування заходів державного примусу до правопорушника для відновлення правопорядку та покарання особи, що вчинила правопорушення. Тому юридична відповідальність являє собою особливу реакцію суспільно-правового характеру, яка має на меті захист публічних інтересів та проявляється в обов'язку суб'єкта правопорушення понести негативні наслідки у зв'язку зі вчиненням ним

правопорушення [79, с. 18-19]. Тут акцент робиться на суб'єктивному розумінні цього явища, тобто юридична відповідальність розглядається з точки зору правопорушника, в чому має вираз юридична відповідальність саме для нього. Не заперечуючи ні в якому разі правомірність такого визначення, в той же час необхідно відмітити, що згаданий обов'язок є елементом змісту правовідносин юридичної відповідальності, тобто визначення юридичної відповідальності з урахуванням інших елементів цих відносин буде більш інформативним [57].

Окремі вчені-юристи ставлять під глибокий сумнів вірність та доцільність розкриття юридичної відповідальності лише як певних негативних наслідків, або санкції, або іншим можливим для ретроспективного підходу до її розуміння чином. Це зокрема обумовлено тим, що ретроспективний підхід до юридичної відповідальності сприймається даними вченими як такий, що не є прийнятним, як до тих реалій, що мають місце у юридичній практиці (зокрема сучасної), так також і тим потребам, які відповідно поставали, постають і будуть поставати у майбутньому для вітчизняної юридичної науки.

Критичні закиди по відношенню до ретроспективного розуміння юридичної відповідальності постійно, як правило, починали набувати ключового поширення в ті періоди нашого суспільства, що пов'язані з його переходом у певні стадії розвитку, на яких відбувались визначені процеси демократизації суспільно-політичного ладу, активізації руху за надання більшого юридичного захисту прав, свобод та інтересів зокрема окремих осіб. Саме в такі історичні періоди, окремі вчені-юристи намагались по новому підійти до ретроспективного розуміння юридичної відповідальності, надати альтернативні бачення на такий ключовий юридичний феномен, як юридична відповідальність. Як правило, ці спроби не приводили до суттєвих позитивних зрушень у юридичній науці і відповідно практиці. Проте, кожна зі спроб породжувала деяке відлуння у правознавстві, яке відповідно затухало поступово. Все це таким чином спричиняло те, що кожний новий раз критичні підходи до ретроспективного погляду на юридичну відповідальність, а, відповідно, і альтернативні думки щодо її розкриття, були все більш сильними

та аргументованішими, а також такими, що могли охоплювати все більше коло прихильників [59, с. 99].

Таким чином, слушним видається таке визначення юридичної відповідальності: це регламентована правовими нормами реакція з боку уповноважених суб'єктів на діяння фізичних або юридичних осіб (колективних суб'єктів), що можуть мати вираз у недотриманні встановлених законом заборон, невиконанні встановлених законом обов'язків, порушенні цивільно-правових зобов'язань, нанесенні шкоди або завданні збитків і виражена у застосуванні до осіб, що вчинили такі діяння, засобів впливу, які тягнуть за собою позбавлення особистого, майнового або організаційного характеру [57].

Звідси особливостями юридичної відповідальності слід виокремити примус зі сторони держави, що проявляється в негативній її реакції на вчинене правопорушення відповідним правопорушником і відповідно обов'язку останнього понести негативні для себе наслідки в силу власної протиправної поведінки.

Саме в цьому полягає юридична відповідальність за порушення банківської таємниці, коли державні органи реагують на дії працівників банківських установ при порушенні ними правового режиму банківської таємниці.

Мету юридичної відповідальності визначають в широкому розумінні як охорону існуючого устрою та суспільного порядку та в попередженні щодо вчинення правопорушень надалі, а також у вузькому значенні як покарання винного. Тому мета відповідальності – це показати її ефективність, а також необхідність її для нашого суспільства.

В останніх дослідженнях вітчизняних вчених розкривається аргументована позиція того, що право це не лише засіб, котрий має попереджати таке порушення норм права, а й також той засіб, котрий стимулює активну поведінку кожної особистості. Виступаючи за широке трактування юридичної відповідальності та відповідно поділяючи необхідність осмислити

нові функції права і правових інститутів, слід вийти за межі лише карної ролі такої юридичної відповідальності [23, с. 54-55].

Якщо розглядати суб'єктів відносин юридичної відповідальності, то слід звернути увагу на наступне. Для більшості конструкцій юридичної відповідальності характерною є наявність владних повноважень одного суб'єкта відносин юридичної відповідальності по відношенню до іншого, причому наявність таких повноважень може обумовлюватись або належністю одного із суб'єктів до органів держави, або службовим підпорядкуванням одного суб'єкта іншому [57].

Суб'єктами відносин юридичної відповідальності за розголошення банківської таємниці відповідно виступає держава в особі певного органу з однієї сторони і відповідно працівник банку або загалом банківська установа з іншої сторони.

Тому відповідно до суб'єктів, що порушили засади банківської таємниці, відповідальність можна поділити на індивідуальну і колективну.

Держава своєю примусовою силою забезпечує надійну охорону і безумовну реалізацію правових норм. Для цього у вітчизняних нормативно-правових актах встановлюються норми, котрі закріплюють притягнення до юридичної відповідальності осіб, поведінка котрих не відповідає до обов'язкових приписів. Юридична відповідальність може наставати в результаті порушення приписів правових норм і виявляється у лише формі застосування до конкретного правопорушника примусових заходів [79, с. 19].

У разі розголошення банком відомостей, котрі включають банківську таємницю, клієнт може добиватись від банку відшкодування завданих йому збитків та моральної шкоди. Якщо такі збитки клієнту завдано при витоці інформації про нього від органів, котрі мають здійснювати банківський нагляд, дані збитки відшкодовуються винними органами [60, с. 231].

Така санкція видається доречною, бо початок правовідносин між клієнтом і банком починається з моменту укладення договору.

Тому досить логічно, коли клієнт, чиї інтереси порушені розголошенням відомостей, котрі містять банківську таємницю, може подати позов на банк як цілісну юридичну особу [42, с. 198].

За комбінацією суб'єктного складу та процедурної конструкції можна виділити кінцеву кількість видів юридичної відповідальності, яка базується на владних відносинах між правопорушником і органом, що здійснює притягнення до відповідальності. Такими видами, зокрема є загальновідомі конституційна, адміністративна, кримінальна і дисциплінарна відповідальності [57].

Основними видами юридичної відповідальності за розголошення банківської таємниці виокремлюють дисциплінарну, цивільно-правову та кримінальну [42, с. 198]. Водночас порушник при розкритті конфіденційної інформації банку може бути притягнутий також і до адміністративної відповідальності.

Такі види юридичної відповідальності виокремлюють в залежності від галузі, до котрої приналежний даний вид відповідальності. При цьому дисциплінарну відповідальність застосовують за порушення трудової дисципліни, цивільну – за виявлені порушення щодо договірних зобов'язань, кримінальну за вчинення злочину, адміністративну – за скоєння адміністративного проступку.

На сьогодні існуючий інститут відповідальності за розголошення банківської таємниці виступає гарантом її захисту та слугує ефективним механізмом попередження правопорушень і забезпечення надійної правової охорони банківської таємниці. Порушення режиму банківської таємниці потребує послідовної та скоординованої діяльності усіх суб'єктів, діяльність котрих спрямована та захист такої інформації щодо реалізації превентивної функції у даній сфері.

Не зменшуючи роль та значення по відношенню до юридичної відповідальності, все ж таки найбільш дієві видаються заходи профілактики та попередження при посяганні на банківську таємницю [27, с. 135].

Профілактика посягань на банківську таємницю полягає в проведенні роз'яснень норм банківського законодавства, а також тренінгів для банківських працівників з метою підвищення рівня їх правових знань та інформуванні про юридичну відповідальність за незаконне розкриття відомостей, що становлять банківську таємницю. Кожен банк повинен організувати службу, що займається питаннями банківської таємниці. Особливо слід надати значення веденню діловодства по документах, котрі мають банківську таємницю.

Попередження посягань на банківську таємницю може полягати в обмеженні того кола банківських працівників, котрі матимуть доступ до банківської таємниці. Про попередження застосування санкцій і притягнення до відповідальності за розголошення банківської таємниці має зазначатись в договорах, що укладаються між банківською установою та кожним клієнтом. Важливо обмежити технічним шляхом доступ банківським працівникам, що не використовують інформацію для роботи з клієнтом, до відповідних баз даних щодо клієнтів банку, відомостей про їх рахунки та руху коштів по них тощо.

Отже, юридична відповідальність за розголошення банківської таємниці є комплексним правовим явищем і спрямована на дотримання законності суб'єктами, котрі мають забезпечити охорону такої інформації від її розголошення.

2.2. Кримінальна, адміністративна, цивільна та дисциплінарна відповідальність за розголошення банківської таємниці

За різні правопорушення щодо розголошення банківської таємниці вітчизняним законодавством передбачено окремі види юридичної відповідальності.

Оскільки банківська таємниця виступає різновидом комерційної таємниці, при незаконному використанні відомостей, котрі становлять

комерційну (банківську) таємницю, при розголошенні комерційної (банківської) таємниці, за наявності відповідних умов, наступає кримінальна відповідальність [60, с. 231].

Можливість притягнення до кримінальної відповідальності і відповідно застосування до винної особи відповідні санкції визначається кримінальним правом. Кримінальне право України визначає чи суспільно-небезпечне діяння, що виникло при розголошенні банківської таємниці є злочином. Відповідно держава в особі уповноважених органів встановлює чи порушила особа кримінально-правову норму, а також чи притягувати її до кримінальної відповідальності.

Кримінальна відповідальність за злочини в сфері господарської діяльності, які порушили режим банківської таємниці відповідно до Кримінального кодексу України [4] представлена: незаконним збиранням з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (ст. 231) та розголошенням комерційної або банківської таємниці (ст. 232).

Крім того, за ряд дій пов'язаних з банківської таємницею винну особу можуть притягнути до кримінальної відповідальності за вчинені злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), а також систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку, а саме при несанкціонованому втручанні в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку (ст. 361), несанкціонованому збуті або розповсюдженні інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації (ст. 361²), несанкціонованих діях з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинених особою, яка має право доступу до неї (ст. 362) і порушенні правил експлуатації

електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється (ст. 363).

Розглянемо правові засади кримінальної відповідальності відповідно до ст. 231 та ст. 232 Кримінального кодексу України. Так, ст. 231 передбачає кримінальну відповідальність за незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, зокрема за вчинення умисних дій, котрі спрямовані на отримання відомостей, які містять комерційну або банківську таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, або ж при незаконному використанні таких відомостей, коли це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності. Санкція статті передбачає покарання у вигляді штрафу від трьох тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

За ст. 232 закріплено відповідальність за розголошення комерційної або банківської таємниці, а саме за умисне розголошення комерційної або банківської таємниці без згоди її власника особою, котрій дана таємниця була відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, коли воно вчинене з корисливих чи інших особистих мотивів і відповідно завдало істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності. За санкцією статті злочинець карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з відповідним позбавленням права обіймати деякі посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Ряд дослідників вказують, що при визначенні правового змісту банківської таємниці було допущено помилку при конструюванні норм ст. 231, 232 Кримінального кодексу України. Так, вказані склади злочинів є матеріальними, тобто такі, що вважаються як закінчені з моменту спричинення істотної шкоди наявному суб'єкту господарської діяльності [80, с. 314].

Суб'єктами господарювання відповідно до Господарського кодексу України [6] визнаються учасники господарських відносин, які провадять господарську діяльність, при цьому реалізуючи господарську компетенцію

(сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і мають нести відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах власного майна, крім випадків, котрі передбачені законодавством.

Відповідно суб'єктів господарювання поділяють на дві групи:

- господарські організації, до яких відносять юридичних осіб, котрі створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, котрі створені відповідно до Господарського кодексу України, а також інші юридичні особи, що провадять свою господарську діяльність та зареєстровані в установленому законодавством порядку;

- громадяни України, іноземці та особи без громадянства, що провадять господарську діяльність та зареєстровані підприємцями.

Тому саме потерпілими особами від злочинів проти визначеного порядку дотримання банківської таємниці виступають наступні: банк, його кореспонденти (інші кредитно-фінансові установи), окремі клієнти, зокрема вкладники — юридичні та фізичні особи — суб'єкти підприємницької діяльності, а також фізичні особи без такого статусу. Зрозуміло, що до останніх не можна зарахувати суб'єктів господарської діяльності, ані суб'єктів конкурентних відносин [80, с. 314].

Діяння, котрі передбачені ст. 231 та 232 Кримінального кодексу України, віднесені законодавцем до переліку злочинів з загальним віком кримінальної відповідальності. Саме кримінальна відповідальність за незаконне збирання з метою використання, використання і розголошення відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, у віці до 16 років виключена, що дає підставу віднести суб'єкт цих злочинів до категорії загального віку.

Поряд із поняттям загального суб'єкта у Кримінальному кодексі України передбачено і визначення спеціального суб'єкта. Ч. 2 ст. 18 визначає, що до такого спеціального суб'єкта злочину відноситься фізична осудна особа, котра вчинила у віці, з котрого може наступати кримінальна відповідальність, відповідний злочин, суб'єктом котрого може бути лише окрема особа. Таким чином, такий спеціальний суб'єкт — це особа, яка крім загальнообов'язкових

ознак має додаткові (особливі) ознаки, котрі передбачені в статтях Особливої частини для суб'єкта визначеного складу злочину. Ознаки спеціального суб'єкта можуть доповнювати загальне поняття суб'єкта злочину, при цьому виступаючи як додаткові. Додаткові ознаки суб'єктів зазвичай сформульовані в законі у позитивній формі. Так, зокрема у ст. 232 мають місце лише позитивні ознаки. Оскільки суб'єкт злочину, що передбачений ст. 232, виступає як спеціальний – є особою, якій комерційна або банківська таємниця стала відома щодо його професійної або службової діяльності [33, с. 188-189].

Повертаючись до спеціального суб'єкта передбаченого ст. 232, то нам слід зазначити, що до таких осіб насамперед належать працівники (зокрема службові особи) суб'єктів господарювання – юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, котрі у зв'язку з виконанням своїх службових обов'язків стають відомі чи отримують певні відомості, котрі містять комерційну або банківську таємницю. При цьому, тут не має значення чи мають вказані працівники офіційний доступ до таких документів або предметів, котрі включають комерційну або банківську таємницю. Суб'єктом даного злочину, зазвичай виступають ті працівники підприємства або банку, котрі з огляду на специфіку виконуваних ними професійних або службових обов'язків, наділені доступом до комерційної або банківської таємниці, проінформовані про відповідний правовий статус такої інформації та за розголошення про можливі юридичні наслідки. Але тут видається, що й інші працівники при наявності до цього підстав можуть бути притягнуті до відповідальності за ст. 232 (наприклад охоронці, водії, прибиральниці і ін.). Таким чином, визначення спеціального суб'єкта цього злочину у Кримінальному кодексі України, напевно, є більш вдалим у порівнянні, з ч. 2 ст. 200 Кримінального кодексу Казахстану, котра, регламентуючи відповідальність за незаконне розголошення комерційної чи банківської таємниці, як суб'єкта вказаного злочину закріплює особу, якій такі відомості були довірені по її службі або роботі [33, с. 189].

Якщо діяннями, що передбачені ст. 231 та ст. 232 Кримінального кодексу України буде завдано істотної шкоди для фізичної особи, яка не є суб'єктом

господарської діяльності або відповідно суб'єктом господарювання, то саме такі діяння не створюють складу злочину. В той час, коли в межах цих статей захищалась тільки комерційна таємниця, «спричинення істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності» включало можливі суспільно небезпечні наслідки, — відтепер дана конструкція не відповідає засадам ефективного захисту суспільних відносин. Крім того, поняття «істотна шкода» є оціночним, зміст якого чітко не визначено в законодавстві, що викликатиме окремі труднощі у правозастосуванні. Тому можливо, він буде визначатись виходячи з правозастосовчої практики при розгляді справ судами на підставі об'єктивних критеріїв, а саме таких як: прямі дійсні збитки, упущена вигода з урахуванням майнового стану потерпілого, а також спричинена злочином моральна шкода, яку теж слід брати до уваги [80, с. 314-315]. Отже, притягнення особи до кримінальної відповідальності можна здійснити лише у разі, коли використання або розголошення відомостей, котрі становлять банківську таємницю, спричинило істотну шкоду потерпілому суб'єкту господарювання. Під «істотною» розуміють таку шкоду, котра має в 100 та більше разів перевищувати неоподатковуваний мінімум доходів громадян [60, с. 231]. Також важливо для правильної кваліфікації злочину визначити момент його закінчення, котрий власне співпадає з моментом спричинення цієї істотної шкоди.

Щодо об'єктивної сторони вказаного злочину, то остання полягає у визначених діях, у процесі котрих комерційна таємниця розголошується, а тим самим розкривається стороннім особам (на практиці – хоча б була одна особа), та наслідкам, котрі проявляються у вигляді спричинення істотної шкоди даному суб'єкту господарської діяльності. Слід зазначити, що законодавець вказує саме на спричинення такої шкоди суб'єкту господарської діяльності, а не конкретній фізичній особі, а саме власнику чи власникам. Саме ж розголошення можна здійснити будь-яким способом (наприклад усно, письмово, із застосуванням засобів зв'язку, друкованими чи іншими засобами масової інформації, комп'ютерними мережами тощо). Тому аналіз змісту об'єктивних ознак ст. 232

Кримінального кодексу України вказує на те, що власне сам спосіб розголошення таємниці, на думку вітчизняного законодавця, не має такого істотного значення [84, с. 378].

Кримінальна відповідальність у сфері банківської таємниці є досить дієвим інструментом впливу на злочинця. Застосування кримінальної відповідальності за такі злочини окрім карального, повинно також здійснювати вагомий профілактичний вплив для уникнення майбутніх злочинних посягань на банківську таємницю.

Адміністративно-правовий захист банківської таємниці передбачає притягнення порушника до адміністративної відповідальності.

Адміністративна відповідальність характерна тим, що реалізується вона в адміністративному порядку, тобто в процесі реалізації державним органом своїх виконавчо-розпорядчих повноважень. Переважна більшість органів адміністративної юрисдикції, наділених повноваженнями щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, за своїм правовим статусом є органами виконавчої влади і, крім того, наділеними контрольними повноваженнями у сфері відносин, які є об'єктом відповідних правопорушень. Тобто притягнення до адміністративної відповідальності здійснюється цими органами переважно в процесі здійснення державного управління, а точніше при реалізації ними такої важливої функції державного управління як контроль. При цьому з процесуальної точки зору процедура притягнення до адміністративної відповідальності оформлена адміністративно-правовими нормами у вигляді адміністративного провадження з усіма притаманними йому ознаками.

Навіть в тих випадках, коли справи про адміністративні правопорушення розглядаються судами, можна стверджувати про наявність того ж самого адміністративного порядку притягнення до відповідальності [57]. Тому після розгляду та вирішення суперечки органом державного управління до правопорушника може бути застосована адміністративна відповідальність.

Адміністративна відповідальність виступає різновидом юридичної відповідальності та становить специфічну форму реакції держави на

адміністративне правопорушення. Адміністративна відповідальність полягає в застосуванні уповноваженим органом державної влади чи відповідною посадовою особою адміністративного стягнення.

Охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством здійснюється Кодексом України про адміністративні правопорушення [3].

Адміністративне стягнення відповідно до ст. 23 Кодексу України про адміністративні правопорушення є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

Адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, котра посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку відповідно законом передбачено адміністративну відповідальність. Адміністративне правопорушенням в сукупності містить такі ознаки: суспільну шкідливість (небезпечність), протиправність, винність та адміністративна каранність.

Адміністративним проступком може бути тільки винне діяння, тобто свідомий, вольовий акт протиправної поведінки. Вина полягає у психічному ставленні особи до діяння та його шкідливих наслідків і може бути умисною або необережною. Адміністративним проступком визнається тільки таке протиправне винне діяння, за яке законодавством передбачено особливий вид державного примусу, а саме адміністративну відповідальність.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять банківську таємницю, та за розголошення банківської таємниці» від 16.12.2004 р. [13] було виключено ст. 164-11 з Кодексу України про адміністративні правопорушення, що регламентувала адміністративну відповідальність у сфері банківської таємниці, і відповідно викладено в новій редакції ст. 231 та ст. 232 Кримінального кодексу України. Тому законодавець посилив відповідальність про банківську таємницю, вказавши на її суспільну значимість для розвитку банківської системи та захисту прав кожного клієнта банківської установи.

Водночас банківська таємниця підлягає адміністративно-правовому захисту, якщо інформація що її включає відноситься до конфіденційної.

Так, до адміністративної відповідальності притягаються правопорушники за дії передбачені ч. 2 ст. 164-3 (Недобросовісна конкуренція) Кодексу України про адміністративні правопорушення. Дана норма передбачає адміністративну відповідальність за отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також іншої конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця. Водночас санкція статті не передбачає суворе покарання (накладення штрафу від дев'яти до вісімнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян).

Тому адміністративний захист банківської таємниці в сучасних умовах є мало ефективним та не уніфікованим. За таких умов потрібно, окрім закріплення в нормах кримінального законодавства, чітко визначити адміністративну відповідальність за неправомірне використання та розголошення банківської таємниці.

За суб'єктним складом та порядком притягнення можна виділити ще один вид юридичної відповідальності, нормативна конструкція якого визначена у Цивільному кодексі України, а саме цивільно-правової відповідальності. Реалізація цього виду юридичної відповідальності не пов'язана з наявністю у одного із її суб'єктів владних повноважень відносно іншого, а відтак вона не

пов'язана з процедурою правозастосування. Для відносин цивільно-правової відповідальності характерним є те, що її суб'єкти юридично рівноправні, а абсолютно конкретний обов'язок відшкодувати нанесену шкоду або сплатити неустойку за невиконання чи неналежне виконання зобов'язання виникає безпосередньо із наявності делікту. Іншими словами, цивільно-правова відповідальність виникає, так би мовити, автоматично, без дотримання якої - небудь процедури. Державний примус, а відтак і правозастосовча діяльність суду, стають потрібними тільки тоді, коли не відбувається добровільна реалізація зазначеного вище обов'язку [57].

Відповідно до ч. 2 ст. 1076 Цивільного кодексу України [5], у разі розголошення банком відомостей, що становлять банківську таємницю, клієнт має право вимагати від банку відшкодування завданих збитків та моральної шкоди. Звідси, банк може також нести цивільну відповідальність перед своїм клієнтом. Основні положення щодо банківської таємниці між банком та клієнтом мають бути передбачені в договорі між ними.

Цивільно-правова відповідальність працівників банків може полягати у відшкодуванні завданої клієнтові банку відповідної матеріальної і моральної шкоди. При умові, коли інформація містить банківську таємницю, на котру сам клієнт не надавав згоди для банку на розголошення третім особам, клієнт може вимагати від банку відшкодування нанесених збитків, а також за бажанням і моральної шкоди. Коли говоримо про недобросовісного позичальника та здійснене порушення прав банку, то в такому випадку банк може вимагати від клієнта надання згоди на розкриття про нього такої інформації. У випадку, коли банк не одержить згоди клієнта на розкриття інформації, котра має банківську таємницю, банк може також звернутися до суду із заявою про розкриття даної інформації [60, с. 231].

Що стосується дисциплінарної відповідальності, то вона теж має власну процесуальну форму, яка хоча й не настільки детально описана правовими нормами як для кримінальної або адміністративної відповідальності, але все одно може бути чітко визначена. Для трудових відносин процедури

притягнення до дисциплінарної відповідальності регламентуються нормами Кодексу законів про працю України, а для службових відносин різноманітними окремими законами (наприклад Законом України «Про державну службу») тощо. Особливості ж відповідних процедур обумовлюються змістом трудових або службових відносин в рамках яких й існують відносини дисциплінарної відповідальності [57].

До посадових і службових осіб банків можуть бути застосовані заходи дисциплінарної відповідальності згідно із загальним трудовим законодавством або згідно зі спеціальним законодавством, яке визначає правовий статус тих чи інших категорій осіб, наприклад, державних службовців [42, с. 198].

До дисциплінарної відповідальності підлягають службовці банку за порушення умов контракту щодо збереження банківської таємниці, відповідно до умов контракту щодо охорони банківської таємниці. Ст. 147 Кодексу законів про працю України [2] передбачений механізм дисциплінарного стягнення за порушення трудової дисципліни.

Дисциплінарну відповідальність можуть нести працівники банку, коли вони порушили підписане ними зобов'язання по збереженню даної банківської таємниці. У такому випадку керівництво банку має право оголосити догану, або взагалі звільнити працівника. При застосуванні одного з видів відповідальності (зокрема, дисциплінарної), не виключається відповідна можливість одночасно застосувати й інших видів відповідальності (наприклад, цивільно-правову, кримінальну) [60, с. 231].

Ст. 130 Кодексу законів про працю України за розголошення банківської таємниці передбачена й матеріальна відповідальність винних у цьому осіб.

Слід звернути також увагу на положення ст. 12 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [16] за якою подання інформації суб'єктом первинного фінансового моніторингу для спеціально уповноваженого органу в установленому законодавством порядку не становить

порушення відповідного порядку розкриття інформації з обмеженим доступом. Разом з тим, такі суб'єкти первинного фінансового моніторингу, їх посадові особи та інші працівники не несуть дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність за подання інформації для спеціально уповноваженого органу, якщо вони відповідно діють в межах закону, навіть коли вони даними діями заподіли шкоду юридичним або фізичним особам та за інші дії, котрі пов'язані з виконанням закону.

Отже, за різноманітні порушення правових аспектів банківської таємниці вітчизняним законодавством передбачено кримінальну, адміністративну, цивільну та дисциплінарну відповідальності.

Висновки до розділу 2

1. Банківська таємниця становить конфіденційну інформацію про особисті дані особи, котрі охороняються законом. Правова охорона та захист банківської таємниці в Україні гарантується державою та забезпечується шляхом застосування законодавчо закріплених засобів державного примусу. Застосування правових механізмів юридичної відповідальності за розголошення банківської таємниці виступає правовим засобом забезпечення такої таємниці.

На сьогодні існуючий інститут відповідальності за розголошення банківської таємниці виступає гарантом її захисту та слугує ефективним механізмом попередження правопорушень і забезпечення надійної правової охорони банківської таємниці. Порушення режиму банківської таємниці потребує послідовної та скоординованої діяльності усіх суб'єктів, діяльність котрих спрямована та захист такої інформації щодо реалізації превентивної функції у даній сфері.

2. Юридична відповідальність має свій правовий зміст та особливості. Юридична відповідальність за розголошення банківської таємниці є

комплексним правовим явищем і спрямована на дотримання законності суб'єктами, котрі мають забезпечити охорону такої інформації від її розголошення.

Особливостями юридичної відповідальності слід виокремити примус зі сторони держави, що проявляється в негативній її реакції на вчинене правопорушення правопорушником і відповідно обов'язку останнього понести негативні для себе наслідки в силу власної протиправної поведінки.

3. Суб'єктами відносин юридичної відповідальності за розголошення банківської таємниці відповідно виступає держава в особі певного органу з однієї сторони і відповідно працівник банку або загалом банківська установа з іншої сторони. Будь-який банк і відповідно його посадові особи, що протиправно розголосили банківську таємницю повинні підлягати юридичній відповідальності відповідно до закону.

За критерієм суб'єктів, що порушили засади банківської таємниці, відповідальність можна поділити на індивідуальну і колективну.

4. За різноманітні порушення правових аспектів банківської таємниці вітчизняним законодавством передбачено кримінальну, адміністративну, цивільну та дисциплінарну відповідальності.

Кримінальна відповідальність за злочини в сфері господарської діяльності, які порушили режим банківської таємниці представлена незаконним збиранням з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю та розголошенням комерційної або банківської таємниці. Кримінальна відповідальність у сфері банківської таємниці є досить дієвим інструментом впливу на злочинця. Застосування кримінальної відповідальності за такі злочини окрім карального, повинно також здійснювати вагомий профілактичний вплив для уникнення майбутніх злочинних посягань на банківську таємницю.

Адміністративний захист банківської таємниці в сучасних умовах є мало ефективним та не уніфікованим. За таких умов потрібно, окрім закріплення в нормах кримінального законодавства, чітко визначити адміністративну

відповідальність за неправомірне використання та розголошення банківської таємниці.

Банк може також нести цивільну відповідальність перед своїм клієнтом. Основні положення щодо банківської таємниці між банком та клієнтом мають бути передбачені в договорі між ними.

Службовців банку можуть притягнути до дисциплінарної відповідальності за порушення контракту щодо збереження банківської таємниці.

РОЗДІЛ 3

ПРАВОВІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

3.1. Зарубіжний досвід нормативно-правового регулювання банківської таємниці

Важливим є розкриття аспектів нормативно-правового регулювання банківської таємниці в зарубіжних країнах, зважаючи на специфіку її законодавчої регламентації в Україні.

Банківська система кожної країни є головним елементом економіко-господарського механізму, а також виступає його «кровоносною системою». З метою гарантування її стабільного та надійного функціонування держава надає гарантії банківської діяльності, ключову роль серед яких посідає банківська таємниця.

Банківська таємниця як складовий інститут правової системи кожної розвинутої держави, зміст якої відображається виходячи з особливостей економіко-правової доктрини даної держави та відповідно формування її нормативної бази, що гарантує правовий захист ключової інформації з обмеженим доступом [42, с. 194]. У більшості зарубіжних країн банківська таємниця розглядається як особливий різновид комерційної таємниці.

Поняття «банківська таємниця» виступає одним із центральних понять банківського законодавства багатьох держав світу. Це пояснюється насамперед тим, що банки, які є носіями фінансової інформації, традиційно перебувають в епіцентрі уваги державних органів [36, с. 289].

Банківська таємниця у багатьох розвинутих зарубіжних країнах закріплена у різноманітних нормативно-правових актах, котрі переважно мають універсальний характер і окрім безпосередньо питань, що пов'язані з банківською таємницею регламентують загалом правові аспекти банківської системи таких країн.

Банківське законодавство в зарубіжних країнах характеризується використанням широкого спектра різноманітних за юридичною природою джерел, що зокрема визначається специфікою різноманітних суб'єктів, об'єкта, а також методів банківського регулювання. До таких джерел слід віднести [54, с. 846-848]:

1. Національне банківське законодавство, що складає систему нормативно-правових актів, норми котрих врегульовують банківські правовідносини. Воно проявляється насамперед у формі законів. Так, у США діє розвинена правова система нормативних актів, котрі можна охарактеризувати ретельністю правового регулювання всіх сторін такої банківської діяльності. Для прикладу можемо виокремити Закон про право на фінансову таємницю 1978 р.

Суттєвим за обсягом блоком банківського законодавства виступають положення, інструкції, різноманітні правила, котрі видають банки, а також формуляри, що використовують в щоденній банківській практиці для укладання банківських угод, локальні акти у формі статутів банків і їх асоціацій, правила по обслуговуванню клієнтів та про визначені служби банку. Ключове значення для міжнародного банківського законодавства відіграють правові звичаї, а також звичаї ділового обороту.

2. Міжнародні конвенції та договори, що регламентують банківські правовідносини, ратифіковані парламентами різних країн, також відносять до джерел банківського законодавства.

3. Сформовані в міжбанківській практиці міжнародні звичаї, що і стають об'єктами міжнародної уніфікації в рамках Міжнародної торгової палати виступають актами неофіційної кодифікації у сфері міжнародних звичаїв.

4. У державах, котрі належать до англосаксонської правової системи (наприклад, Велика Британія, США, Канада і ін.), де діє право судових прецедентів, головну роль у нормативно-правовому регулюванні банківської діяльності відіграє саме судова та арбітражна практика, а саме рішення судових

органів і арбітражів з певних справ за участю банків, а також ті прецеденти, котрі створені Судом Європейського Союзу.

5. Нормативно-правові акти ключових міжнародних організацій, що поширюють свою дію на територію держав-членів є також важливим елементом у сфері правового регулювання банківської діяльності. Так, наприклад з утворенням Міжнародного валютного фонду у 1944 році як міжнародної валютно-кредитної організації, котра отримала статус спеціалізованої установи ООН, ключовим джерелом нормативно-правового регулювання, особливо головних емісійних банків, став статут Міжнародного валютного фонду. Даний Статут відіграє важливу роль у розвитку торгівлі на міжнародній арені і валютного співробітництва саме встановленням правових норм щодо регулювання валютних курсів і контролю за їх дотриманням, регулюванням порядку забезпечення системи платежів при підписанні міжнародних валютних угод, а також міжбанківських угод у сфері ведення розрахунків тощо.

Свій відбиток на інститут банківської таємниці накладає специфіка країни, чинні законодавство і міжнародні угоди, наявність або відсутність правових колізій, ділові та банківські звичаї, система диференціації банківських рахунків, особливості конкретної банківської установи тощо. Наприклад те, що в одній юрисдикції розглядається як “огидне шахрайство”, яке підлягає кримінальному покаранню, в іншій цілком може вважатися гідним прикладом для похвали і проявом професіоналізму в бізнесі. Передусім, прикладом настільки протилежного за змістом трактування є факти ухилення фізичних та юридичних осіб від сплати податків. З огляду на це ступінь зберігання банківської таємниці у різних куточках світу суттєво відрізняється один від одного [26, с. 26].

Початок посягання на банківську таємницю відбулось практично одночасно з появою самих банків. Історики зазначають, що банківська таємниця як конфіденційність відомостей про внесені вклади у банках має майже історію в 300 років. Вона так би мовити народилася у Швейцарії.

Відповідно свого подальшого розвитку банківська таємниця отримала у Кримінальному уложенні Росії 1903 р. (ст. 544). Сам термін “банківська таємниця” в радянському законодавстві розглядався тільки у понятті “таємниця вкладу” [83].

Швейцарію вважають однією з найважливіших банківських і фінансових центрів світу, де банківська справа стала популярною у 50-60 роках минулого століття. Географічне розташування в центрі Європи, високий статус постійного нейтралітету, гарантована економічна і політична стабільність, достатньо стійкий курс національної валюти, ліберальне національне законодавство у валютно-фінансовій сфері, а також досить розгалужена мережа банківських філій і відділень та значний асортимент банківських послуг із великими кількостями операцій сприяли становленню держави в якості ключового міжнародного фінансового центру світу.

Інститут банківської таємниці, який був ключовим і стійким монолітом непохитної основи всієї швейцарської банківської системи і сприяв становленню країни як благополучного та стабільного в адміністративних і фінансових системах центру, знаходиться під прицілом країн Європейського Союзу та Сполучених Штатів. Інститут банківської таємниці в Швейцарії був закладений у 1936 році [24, с. 107-108].

Слід зазначити, що в банківському законодавстві Швейцарії не має легального визначення банківської таємниці, однак вказаний правовий інститут посідає головне місце у системі банківського законодавства держави. Так, правовому регулюванню банківської таємниці відповідно присвячена ст. 398 Трудового кодексу, а також ст. 260, 305 а , 305 б кримінального кодексу, Федерального акту про міжнародну взаємодопомогу у кримінальних справах, ст. 47 Федерального банківського акту, Федерального акту про безпечний обмін та безпечну торгівлю, Федерального акту Про запобігання відмиванню коштів у фінансовому секторі, Федерального акту Про договір зі Сполученими Штатами Америки про взаємну правову допомогу у кримінальних справах. Також зазначений правовий режим банківської таємниці регламентується

такими міжнародними нормативними актами як Європейська конвенція про взаємодопомогу в кримінальних справах від 20 квітня 1959 року, Конвенція від 8 листопада 1990 року про відмивання, пошук, виявлення та конфіскацію доходів від злочинів, Міжнародними договорами про юридичну взаємодопомогу. Всі вищезазначені нормативні акти містять положення, котрі закріплюють банківську таємницю [36, с. 289-290].

Питанню інституту банківської таємниці Швейцарії присвячені дослідження Ронена Палана, Бенедикт Вібе Крістенен. Бенедикт Вібе Крістенен аналізує програмні зміни в міжнародних фінансових транзакціях яку пройшла банківська система Швейцарії до 1985 року. Автор Ронен Палан вивчає юридичні аспекти, нерегульовані але досить добре розвинені системи, які підтримуються урядами держав. Особливої уваги заслуговують праці Біта Гуїлдмана. У своїй роботі дослідник виокремлює історичне підґрунття становлення принципу банківської таємниці, дає ґрунтовний аналіз роботі швейцарських банків, аналізує справжнє значення банківської таємниці.

Традиційна банківська таємниця сприяла успіху швейцарської банківської справи і перетворенню держави в один з найбільших світових банківських центрів, в якому зосереджено приблизно 1,2 трлн дол. активів міжнародних клієнтів, що відповідно складає одну третину глобальних транснаціональних активів. Високий рейтинг банківської системи Швейцарії обумовлено тим, що за період після Другої світової війни не зафіксовано жодного випадку банкрутства банків [24, с. 108].

Проведений системний аналіз законодавства дав можливість Федеральному департаменту фінансів Швейцарської Конфедерації, сформулювати таке визначення поняття банківської таємниці, яке даний державний орган розмістив на своєму офіційному сайті: «Банківська таємниця — це обов'язок банків, їхніх представників, працівників та експертів по збереженню таємниці будь-яких професійних справ їх клієнтів, або третіх осіб, про котрі вони дізналися при виконанні своїх обов'язків» [36, с. 290].

В чому ж полягає різниця між принципом банківської таємниці у Швейцарії та відповідним принципом конфіденційності в інших європейських країнах? Швейцарія вже давно юридично мала закріплене право на приватність та свободу, яке включає право на захист персональних фінансових даних. Швейцарський Федеральний Суд може керуватись цим правом з 1874 року. У 1934 році прийнято федеральний закон про банки, в якому в статті 47 визначається міра кримінальної відповідальності за розголошення персональних даних клієнтів [24, с. 108]. Даний закон є цікавий тим для української правотворчої практики, що оскільки він в принципі не ставить протиправність по розголошенню банківської таємниці в залежність від заподіяної таким розголошенням шкоди кожному клієнту банку. Це усуває відповідно проблему з визначенням можливості заподіяння даному клієнту банку шкоди внаслідок при розголошенні відомостей, котрі включені до банківської таємниці. Відповідно до вказаного нормативного акту «будь-яка особа, яка в силу власних повноважень як член керівництва, працівник, заступник, ліквідатор або комісіонер банку, спостерігач Банківської Комісії, або член керівництва або працівника визначеної аудиторської фірми, здійснить розголошення таємниці, що була їй довірена, або про яку вона дізналася при виконанні своєї діяльності, а також будь-яка особа, котра намовила іншу особу в порушенні професійної таємниці, буде покарана до 6 років позбавлення волі або матеріальним штрафом в розмірі не більше 50 000 франків». Таке покарання застосовується незалежно від того чи особа надалі працює в банківській індустрії. Звичайно, така норма не є бездоганною, однак є достатньо цікава для теоретичного вивчення [36, с. 291].

Звичайно не можна стверджувати, що принцип банківської таємниці є абсолютним. Швейцарські закони детально регламентують за яких умов банківська таємниця могла б бути частково розкрита. А саме тоді коли громадянин Швейцарії був запідозрений у кримінальному злочині. Правоохоронні органи мають відповідно отримати дозвіл суду за яким така банківська таємниця буде розкрита. Щодо іноземних громадян, то тут діє інший

принцип, який визначено у двосторонньому договорі із кожною окремою країною. За будь-яких засад, правоохоронні органи іншої країни можуть спочатку отримати дозвіл суду Швейцарії, при чому дана кримінальна дія «клієнта-підозрюваного» має належати до кримінальної відповідальності і по законам Швейцарії [24, с. 109].

Проте швейцарську банківську таємницю по ступеню привабливості значно перевершила австрійська банківська таємниця. В цій державі гарантується не тільки конфіденційність грошових вкладів, але також існують суттєві переваги відносно вкладень грошових коштів. В той час, коли в Швейцарії податки на прибуток з капіталу становлять 35%, податки на прибуток з конфіденційних капіталовкладень в Австрії становлять 22%, тобто, фактично банківська таємниця Швейцарії має більш високу цінність [36, с. 292].

Норми австрійського законодавства про банківську таємницю є достатньо жорсткими, оскільки їх зміна та доповнення можливі голосами більшої частини учасників Національної ради.

Певні переваги перед швейцарською банківською таємницею має також банківська таємниця Королівства Ліхтенштейн. Ключовою перевагою є та, що сама країна не може надавати правової допомоги іншим державам при розслідуванні ними спроб ухилення від сплати податків [36, с. 292]. Водночас навіть податкові органами даної країни не мають права на отримання доступу щодо розкриття банківської таємниці. Законодавство Ліхтенштейну дозволяє «обійти» дану норму, шляхом допиту як свідків банківських працівників при порушенні кримінальної справи, в ході чого такий свідок зобов'язаний розкрити відповідні дані про клієнтів вказаного банку.

Наочним прикладом європейського співробітництва щодо банківського регулювання є Європейський Союз в особі Європейської комісії, котра наділена правом по прийняттю нормативно-правових актів, які відповідно мають обов'язковий характер для кожної з держав-членів Європейського Союзу. Саме сукупність даних нормативних актів необхідно виокремити як відокремлене

європейське банківське законодавство. Насамперед це стосується директив, котрі повинні регламентувати банківську діяльність у рамках всього Європейського Союзу. Крім того, такі директиви включають норми з правовідносин щодо банківської таємниці [54, с. 848].

Важливо, що банки, котрі створені на території однієї з держав-членів Європейського Союзу можуть також діяти на таких самих засадах і в іншій країні Європейського Союзу при дотриманні законодавства даної країни і отримавши дозвіл на батьківщині.

Проте гармонізація права щодо банківської таємниці в Європейському Союзі становила досить складну проблему. Це ситуація стає зрозумілою, якщо взяти до уваги, що кожна європейська країна мала різні традиції регламентування питань банківської таємниці [36, с. 294-295].

Водночас банківська таємниця країн-членів Європейського Союзу достатньо захищена, оскільки охорона такої інформації відбувається на усталеній європейській традиції.

До тепер у законодавстві Європейського Союзу не визначено змісту банківської таємниці. Нормативно-правові акти у сфері банківського права обмежуються питаннями насамперед професійної таємниці працівників наглядових органів, а також переліком деяких виключень із загального правила щодо дотримання банківської таємниці [36, с. 296]. Тому основну роль відіграють відповідні застереження про розкриття конфіденційної інформації, що становить основу банківської таємниці.

Ширші повноваження для урядів держав щодо отримання інформації, котра становить банківську таємницю, надає право Європейського Союзу. Скажімо, згідно зі Страсбурзькою угодою – “Конвенцією Ради Європи про відмивання, пошук, арешт і конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму,” держави зобов’язалися пом’якшити режим банківської таємниці у зв’язку з відмиванням “брудних” грошей не лише в сфері наркоторгівлі, а й в усіх інших сферах кримінальної діяльності. Причому обов’язок з розкриття банківської таємниці в зазначених ситуаціях не

діє, якщо мова йде про підозру в протиправних вчинках, пов'язаних з обрахуванням і сплатою податків, тобто таких, що розслідуються податковими та фінансовими відомствами [26, с. 26]. На банки покладається також обов'язок щодо надання з власної ініціативи інформації органам, що запобігають відмиванню “брудних” грошей, а також надання такої інформації на запити цих органів. Важливо, що про розголошення такої інформації банк не повідомляє клієнта.

У банківському праві Німеччини банківська таємниця розглядається як зобов'язання банку зберігати мовчання про факти та їх оцінку, що стосуються клієнтів, від яких банк отримує такі відомості. Йдеться про збереження довіреної банку інформації, тобто охороні підлягають будь-які відомості, отримані банком від клієнта [41, с. 101]. Крім того, за певними категоріями кримінальних справ банківські працівники можуть не свідчити щодо своїх клієнтів з огляду на банківську таємницю.

Так, у Франції у відповідності до Закону про банки 1984 року, банківську таємницю повинні зберігати члени відповідної адміністративної ради або спостережної ради кредитної організації, а також кожна особа, яка приймає участь в справах управління кредитною установою, або відповідно найнята нею. Зобов'язання по дотриманню банківської таємниці поширюється на осіб, котрі проводять за дорученням Банківської Комісії нагляд. Статтею 14 Закону про Банк Франції від 4 серпня 1993 року передбачається збереження банківської таємниці кожним з агентів даного закладу. Банк повинен тримати в таємниці всю інформацію, яка була довірена йому клієнтом або третіми особами [36, с. 289]. Водночас інформацію про банківські рахунки, сплати відсотків за депозитами банки зобов'язані передавати податковим органам автоматично. Крім того, митні органи можуть вимагати інформацію, що становить банківську таємницю від банківських установ Франції.

Банківська таємниця у Франції при порушенні кримінальної справи повинна бути розкрита на запит судових або правоохоронних органів. Проте

таке розкриття можливе лише на підставі доручення судового слідчого особі, котра проводить дізнання в рамках даної кримінальної справи.

Крім того, законодавство Франції передбачає розкриття банківської таємниці за певних обставин. Такими обставинами наприклад є боротьба з «брудними» грошима, коли банки здійснюють операції, що пов'язані з коштами від торгівлі наркотичними речовинами чи діяльності організованих злочинних груп. Банки повинні розкривати умови контрактів, які містять ознаки незаконної діяльності.

Тому окрім універсальних нормативних актів, банківська таємниця знаходить своє відображення у нормах спеціального банківського законодавства деяких зарубіжних країн.

В країнах, де діє прецедентне право, трохи по-іншому підходять до правових питань банківської таємниці.

Банківське право Великобританії по-особливому приділяє увагу проблемам банківської таємниці. Проте, проблеми правового регулювання відносин банківської таємниці не одержали належної правової регламентації в англійському праві. З початку засади до обов'язку банку зберігати конфіденційність своїх відносин з клієнтом базувалися на підходах до контракту між банком та клієнтом як до певного договору, що включає елементи агентської угоди. Агент постійно пов'язаний обов'язком по збереженню конфіденційності своїх відносин з принципалом. В певних випадках даному обов'язку відповідає привілей, що звільняє агента навіть від обов'язків по дачі свідчень в суді, коли такі свідчення могли завдати шкоди конфіденційності його взаємовідносин з принципалом. Банківська таємниця розглядалась як така, що мала на увазі умова договору клієнта і відповідно банка [36, с. 292-293]. Водночас, Великобританія виокремила особливу процедуру розкриття банківської таємниці. При цьому, деякі закони встановлюють право державним органам розкривати інформацію про клієнта банку.

Банківське право Великобританії дозволяє центральному банку при виконанні наглядової функції за іншими банками розкривати в необхідних випадках банківську таємницю. Крім того, центральний банк зобов'язаний розкривати банківську таємницю для інших державних органів, що мають право на її отримання.

Ключову роль при розкритті банківської таємниці центральним банком у Великобританії відіграє публічний інтерес справи, а також приватний інтерес в кожному конкретному випадку клієнта банку.

У більшості країн світу правовою підставою для розкриття інформації, котра віднесена до банківської таємниці, виступає запит судового органу. У США в 1970 р. прийнято Закон про банківську таємницю, котрий спрямований надавати допомогу у кримінальних, податкових і адміністративних розслідуваннях у формі виїмки бухгалтерських книг, і відповідно надання інформації про деякі банківські угоди. Такі ж процедури передбачені законодавством таких країн як Англія, Німеччина, Франція та більшість інших країн світу. В США побудована дієва модель щодо співпраці урядових органів (насамперед міністерства фінансів, юстиції та правоохоронних органів), в котрій включені й представництва банків. З однієї сторони були спеціально створені відповідні підрозділи, зокрема Банківські департаменти штатів зі спеціальними функціями, а з іншої створено Американську Асоціацію Банків, як велике об'єднання банківських установ США. У Банківському департаменті штату створені спеціальні аналітично-розвідувальні органи, котрі не є правоохоронними, проте займаються справами по вивченню, пошуку та підготовці інформації, котра має відношення до злочинної діяльності. За кожним виявленим фактом щодо правопорушення відділ тісно діє із правоохоронними органами для забезпечення погоджених дій з виявлення й припинення конкретних порушень законів [53]. Правове регулювання банківської таємниці у формі закону надало змогу вищезначеним органам США діяти в межах правового поля і на законних підставах витребувати інформацію та документи, що містять банківську таємницю.

Також є країни, в котрих відсутній законодавчий захист банківської таємниці і водночас повсякденна практика охорони банківської таємниці є на високому рівні. До таких країн можна віднести Андору, звичаї і традиції захисту банківської таємниці якої свідчать про її надійну охорону.

Таким чином, банківська таємниця у розвинутих зарубіжних країнах закріплена у різноманітних нормативних актах, котрі переважно мають універсальний характер і окрім питань банківської таємниці регулюють загалом правові аспекти банківської системи таких країн. Окрім універсальних нормативних актів, банківська таємниця знаходить своє відображення у нормах спеціального банківського законодавства деяких зарубіжних країн.

Необхідно позитивний зарубіжний досвід права Європейського союзу щодо ширших повноважень по отриманні інформації, котра становить банківську таємницю закріпити у вітчизняному банківському законодавстві, зокрема Законі України «Про банки і банківську діяльність».

3.2. Відповідальність за розголошення банківської таємниці в законодавстві зарубіжних країн

Окрім проведеного аналізу зарубіжного досвіду нормативно-правового регулювання банківської таємниці, слід проаналізувати правові засади відповідальності, що може бути застосована за розголошення банківської таємниці за законодавством ряду країн.

В розвинутих країнах надають великого значення забезпеченню банківської таємниці. Тому правовий інститут відповідальності, котра наступає за розголошення банківської таємниці, є достатньо розвинутий та врегульований у законодавстві таких країн.

Як і в Україні, законодавство зарубіжних країн передбачає притягнення винних осіб за розголошення банківської таємниці до кримінальної, цивільної,

адміністративної, дисциплінарної, матеріальної та інших видів юридичної відповідальності.

Зосередимо свою увагу на аналізі передусім кримінальної відповідальності за розголошення банківської таємниці в зарубіжних країнах як найбільш суспільно-небезпечного правопорушення, що тягне значні збитки для потерпілої сторони.

Законодавством деяких країн відповідальність за розголошення банківської таємниці не виокремлюється як окремий вид юридичної відповідальності, а розглядається в складі відповідальності за розголошення конфіденційної інформації, в тому числі комерційної, службової, виробничої таємниці тощо.

Різномірними є підходи законодавців в окремих європейських країнах до криміналізації діянь за розголошення комерційної або банківської таємниці. Майже у всіх країнах Європи законодавець окремо не розрізняє банківську та комерційну таємницю. У переважній більшості випадків це пов'язано з тим, що відповідальність за розголошення банківської таємниці, очевидно, не підпадає під кримінально-правову охорону, а в окремих випадках охоплюється поняттям конфіденційної інформації або інформації підприємства.

Кримінальна, а не адміністративна відповідальність є основною відмінністю між принципом банківської таємниці у Швейцарії та принципом конфіденційності в інших європейських країнах. Для того щоб зрозуміти причину через яку була введена кримінальна відповідальність за порушення таємниці банківського вкладу потрібно проаналізувати історичне підґрунття цього питання. Автор Бит Гуїдман наводить наступний аспект - у 1933 році Адольф Гітлер стає рейхсканцлером Німеччини. Тисячі людей які переслідувались в гітлерівській Німеччині починають розмішувати свої вклади у Швейцарії, для того щоб зберегти їх від конфіскації. Таким чином у 1934 році був прийнятий закон щодо банківської діяльності. Банкіра, якого звинувачують у розголошенні банківської таємниці, притягували до кримінальної відповідальності навіть без судового позову клієнта. Це було зроблено для того

щоб захиститись від діяльності агентів податкових та прикордонних органів нацистської Німеччини, які давали хабарі співробітникам швейцарських банків для того щоб отримати імена клієнтів. Таким чином коли в дію вступив закон про банки, жоден співробітник не мав права, навіть після виходу на пенсію чи будучи у відставці, розголошувати імена клієнтів. Так було закладено ефективний і дієвий механізм захисту клієнтів банку від будь-яких дій зі сторони урядових установ та відомств будьяких країн. Інтерпретація закону дійшла до того, що співробітники банку не мають права навіть підтвердити сам факт існування вкладу, навіть на запит самого клієнта, керуючись поясненням що на клієнта може бути здійснений тиск зі сторони уряду [24, с. 108-109].

Важливою складовою розкриття банківської таємниці для отримання доказів при притягненні до кримінальної відповідальності у фінансово-правовій сфері Швейцарії є наявність в діях підозрюваного складу злочину, що визнається таким у кількох країнах, якщо такий злочин було скоєно або він продовжувався на території кількох країн. Якщо хоча б одна з країн не вважає у діях особи наявності складу злочину, доступ у розкритті банківської таємниці правоохоронному органу буде закритий.

У законодавстві Швейцарії закріплена кримінальна відповідальність за розголошення банківської таємниці.

Кримінальним кодексом Швейцарії даний злочин передбачено у взаємопов'язаних між собою ст. 162 та ст. 273. Зокрема, згідно зі ст. 162 Кримінального кодексу Швейцарії, той, хто розголошує дану виробничу або комерційну таємницю, котру він внаслідок своїх законних або договірних обов'язків має зберігати, хто використовує таке розголошення для себе чи іншої особи, має бути покараний за скаргою на тюремне ув'язнення або штрафом. У цьому випадку законодавець вказав як на обов'язковість приватного обвинувачення, так і на того суб'єкта, котрий підлягає відповідальності. Разом з тим, ст. 273 Кримінального кодексу Швейцарії передбачає відповідальність для того, хто відповідно вивідує виробничу або комерційну таємницю для того, щоб зробити її загальнодоступною чужому службовому органу, або окремій

іноземній організації, або приватному підприємству, або також їх агентам, хто крім того робить доступною чужому службовому органу, або іноземній організації, або приватному підприємству, або також їх агентам виробничу або комерційну таємницю. За даною нормою винний карається тюремним ув'язненням, а в більш тяжких випадках навіть каторжною в'язницею. Разом із позбавленням волі крім того можна застосувати штраф [84, с. 379].

Викликає інтерес ч. 1 ст. 273 Кримінального кодексу Нідерландів, котра передбачає кримінальну відповідальність для того, хто з умислом розкриває особливу інформацію, котра пов'язана з комерційною чи промисловою організацією або організацією сфери обслуговування, в якій винуватець працює або працював, за умови, що він зобов'язаний був зберігати інформацію в повній таємниці [33, с. 189]. Така норма встановлює відповідальність не лише для працівника, котрий працює в банківській установі, але також і для особи, котра звільнилась з неї і в силу володіння банківською таємницею може її розкрити. Тому не зважаючи на закріплення в трудовому чи цивільно-правовому договорі положень про не розголошення такого роду інформації працівником, банк отримав правовий захист у формі майбутніх кримінально-правових санкцій за розголошення банківської таємниці, передбачених на рівні Кримінального кодексу Нідерландів.

Згідно з ст. 294 Кримінального кодексу Норвегії, кримінальному покаранню штрафом або тюремним ув'язненням строком до 6 місяців підлягає той, хто без будь-якого дозволу самостійно буде використовувати комерційну або оперативну таємницю, котра належить до діяльності підприємства, в якому він працює або працював останніх 2 роки, має чи мав частку останніх 2 роки, також розкриває дану таємницю з метою дати можливість іншій особі використати її, або той, хто введенням в оману або навіюванням сприяє таким речам. Тому підлягає покаранню і той, хто в незаконний спосіб використовує комерційну або підприємницьку таємницю компанії, про котру він дізнався або одержав у розпорядження в якості технічного або торгового консультанта підприємства, або також у зв'язку із завданнями підприємства, в незаконний

спосіб розкриває цю таємницю для можливості її використання іншими особами, або введенням в оману або навіюванням може сприяти цьому [84, с. 379].

Важливо, що за законодавством Норвегії як у законодавстві Швейцарії кримінальне провадження відкривається за скаргою заінтересованої особи. Тільки в окремій ситуації без скарги порушують кримінальну справу, коли відповідно цього вимагає суспільний інтерес.

Окремо законодавець у Норвегії криміналізує передбачену законом діяльність, котра спрямована на отримання комерційної інформації шляхом обману. За ст. 405а, особа, котра нечесним шляхом отримує або намагається отримати інформацію або взяти контроль над комерційною таємницею, підлягає покаранню у вигляді штрафу або навіть тюремного ув'язнення строком до 3 місяців [84, с. 379].

Інший підхід до розглядуваного складу злочину застосований законодавцем в Іспанії. Так, за ст. 278 Кримінального кодексу Іспанії, для того, хто з метою розкриття комерційної таємниці заволодіє нею або іншим способом, інформацією, письмовими або електронними документами, інформаційними пристроями чи в інший спосіб, що належить до комерційної таємниці, буде покараний тюремним ув'язненням на термін від двох до чотирьох років і штрафом на загальну суму від дванадцяти до двадцяти чотирьох місячних заробітних плат. При цьому, за ч. 2 ст. 278 Кримінального кодексу Іспанії, призначається також тюремне ув'язнення на термін від трьох до п'яти років і штраф на суму від дванадцяти до двадцяти чотирьох місячних заробітних плат, за вчинені аналогічні діяння, коли розкрита таємниця буде надалі поширюватися, видана або передана третім особам [84, с. 379-380].

Законодавчі зміни наступили в законодавстві Іспанії 2002 р., що дали правові підстави поліції та іншим правоохоронним органам отримати доступ до банківської таємниці при розкритті злочинів.

Окремо законодавцем у Кримінальному кодексі Іспанії виокремлено відповідальність спеціально уповноважених осіб. За ст. 279 Кримінального

кодексу Іспанії, діяння по поширенню, видачі або поступці комерційної таємниці, вчинені особою, котра за законом або договірним зобов'язанням повинна її охороняти, мають бути покарані тюремним ув'язненням від двох до чотирьох років і штрафом на суму від дванадцяти до двадцяти чотирьох місячних заробітних плат. Коли така таємниця буде використана винним в його власних інтересах, то відповідно покарання призначається йому в межах нижньої межі санкції. Водночас, згідно зі ст. 199 Кримінального кодексу Іспанії, для того, хто розкрив чужі таємні відомості, про які він дізнався будучи на своєму посадовому місці або виконуючи трудові відносини, буде покараний позбавленням волі на термін від року до трьох років, а також штрафом у розмірі від шести до дванадцяти місячних заробітних плат. Коли особа, яка своїм професійним обов'язком має охороняти секретів інших осіб, розкриває їх, вона підлягає покаранню у вигляді позбавленням волі на термін від року до чотирьох років, штрафом у розмірі від дванадцяти до двадцяти чотирьох місячних заробітних плат, а також позбавленням права на зайняття певною діяльністю на строк від двох до шести років [84, с. 380].

Що стосується відповідальності за розголошення банківської таємниці в США, то кожен банк в даній країні повинен відповідати за розкриття інформації фізичним особам, котрі не мають відношення до банківської діяльності і відповідно здійснюваних операцій.

Разом з тим, якщо банк в США має підозри щодо здійснення клієнтом злочину, він повинен про це доповісти відповідному правоохоронному органу. Сам працівник банку, який у добровільному порядку надає таку інформацію не понесе цивільно-правову відповідальність щодо клієнта або третіх осіб.

Законодавцем у ст. 263 Кримінального кодексу Данії передбачено, що кожен, хто незаконно, за допомогою обладнання таємно прослуховує або записує заяви, котрі були зроблені в особистій чи телефонній розмовах, або якісь інші розмови між особами, або відповідно переговори на закритій зустрічі, в якій вона сама не бере участі або до котрої вона незаконно отримала доступ, має сплатити штраф або бути взятий під варту, або отримати тюремне

ув'язнення на будь-який термін, що не перевищує шести місяців. Кожен, хто незаконно отримує доступ до інформації іншої особи або програм, котрі призначені для використання у зв'язку з електронною обробкою даних, має сплатити штраф або взятий під варту, або відбутися тюремне ув'язнення на термін, що не перевищує шести місяців. Проте якщо діяння, вчинені з наміром забезпечення або ознайомлення будь-кого з інформацією про торгові секрети фірми (зокрема, комерційною таємницею) або в інших особливо обтяжуючих обставинах, то покарання для нього може бути збільшено до ув'язнення на термін, що не перевищує чотирьох років [84, с. 380].

Згідно з положеннями ст. 273 Кримінального кодексу Нідерландів, особа, котра умисно розкриває особливу інформацію, що пов'язана з комерційною чи промисловою організацією, або певною організацією сфери обслуговування, в котрій вона працює чи працювала, яку вона мала зберігати в таємниці, або розкриває або використовує в корисливих цілях чи дані, які були отримані за допомогою злочину з комп'ютерного пристрою або системи комерційної або промислової організації або певної організації сфери обслуговування, і які мають відношення до даних організацій, якщо ці дані при їх розкритті або застосуванні не були загальновідомі, і якщо при такому розкритті або використанні може бути завдано збиток, підлягає тюремному ув'язненню не більше шести місяців або також штрафу четвертої категорії [84, с. 380-381].

Законодавство Франції за розголошення конфіденційної інформації, котра містить і банківську таємницю, суб'єктами злочинних діянь визначає лікарів, працівників податкових органів і банківських працівників. У відповідності до ст. 378 Кримінального кодексу Франції особи, що володіють конфіденційною інформацією, котра була їм надана для виконання ними постійно чи тимчасово власних професійних чи функціональних обов'язків і що оголосили ці дані при відсутності ситуації, коли закон чи така ситуація зобов'язували їх це робити, підлягають покаранню у формі позбавлення волі на строк від одного до шести місяців і штрафом від 500 до 150 000 франків [55, с. 245].

Німецьке законодавство також передбачає кримінальну відповідальність за розголошення конфіденційної інформації.

У Німеччині кримінальну відповідальність за розголошення комерційної таємниці передбачено у ст. 203 Кримінального кодексу, згідно з яким та особа, яка у незаконний спосіб розкриває чужу таємницю, особливо таємницю, що має відношення до особистого життя, або виробничу або комерційну таємницю, яка відповідно була йому довірена або стала йому відомою в інший спосіб у зв'язку з виконанням своїх професійних обов'язків як лікаря, зубного або ветеринарного лікаря, чи також провізора або співробітника іншої медичної професії, для виконання його професійної діяльності щодо якої або права називатися фахівцем у цій сфері потрібна відповідна освіта, надана урядом; професійного психолога, що має визнаний державою атестат про освіту; адвоката, адвоката-піклувальника, нотаріуса чи захисника у визначеному законом судочинстві, аудитора, бухгалтера-ревізора, котрий приведений до присяги, консультанта з податкових питань, уповноважену особу по збору податків або органу чи члена органу даних товариств, як суспільства адвокатів, адвокатів-опікунів, аудиторів, бухгалтерів-ревізорів або консультантів з податкових питань; консультанта щодо питань шлюбу, сім'ї, виховання або проблем молоді, а також відповідного радника-консультанта по питаннях нездорових схильностей, потягів у консультації, що визнана органом влади або корпорацією, установою чи фондом публічного права; члена або уповноваженого правомочною консультацією на основі ст. 3 і 8 Закону про конфліктну ситуацію, що пов'язана з вагітністю; соціального працівника чи соціального педагога, правовий статус котрих визнано державою; представника підприємства приватних страхових організацій по страхуванню у випадку захворювання, страхування від нещасних випадків і страхування життя або розрахункової служби приватної медичної практики – може бути покараний позбавленням волі на строк до одного року або також штрафом.

За п. 2 ст. 203 Кримінального кодексу Німеччини, так само карається і той, хто може незаконно розкривати чужу таємницю, зокрема котра стосується

сфери особистого життя, або виробничу або комерційну таємницю, котра була довірена цій особі або стала відома іншим способом в якості посадової особи; спеціально уповноваженої на виконання обов'язків у сфері публічної служби; особи, котра виконує завдання або повноваження у відповідності з правом представництва робітників і службовців державних установ; члена комітету з розслідування, котрий працює при законодавчому органі Федерації або Землі, іншому комітеті або раді, що відповідно не є членом законодавчого органу, або в якості допоміжного складу, у тому числі асистентів та помічників, такого комітету чи ради; офіційно призначеного експерта, котрому офіційно доручається відповідальне виконання своїх обов'язків на основі закону; особи, що офіційно на основі закону зобов'язана була відповідально виконувати свій обов'язок щодо збереження таємниці при здійсненні науково-дослідних планів [84, с. 381].

Тому кримінальне законодавство зарубіжних країн передбачає наявності в діях банківських працівників складу злочину притягнення їх до кримінальної відповідальності за розголошення банківської таємниці.

Службовці банків відповідно до трудового законодавства ряду розвинених країн, які визнаються винними за розголошення банківської таємниці, також притягуються до дисциплінарної чи матеріальної відповідальності. Матеріальна відповідальність полягає у відшкодуванні матеріальних збитків, що зазнав клієнт банку за розголошення даних банківського рахунку, здійснення ним банківських операцій, інформації про особисті дані клієнта тощо.

Отже, законодавство зарубіжних країн передбачає притягнення винних осіб за розголошення банківської таємниці до кримінальної, цивільної, адміністративної, дисциплінарної, матеріальної та інших видів юридичної відповідальності. Законодавством зарубіжних країн відповідальність за розголошення банківської таємниці не виокремлюється як окремий вид юридичної відповідальності, а розглядається в складі відповідальності за

розголошення конфіденційної інформації, в тому числі комерційної, службової, виробничої таємниці і тд.

Висновки до розділу 3

1. Банківська система кожної країни є головним елементом економіко-господарського механізму, а також виступає його «кровоносною системою». З метою гарантування її стабільного та надійного функціонування держава надає гарантії банківської діяльності, ключову роль серед яких посідає банківська таємниця.

У більшості зарубіжних країн банківська таємниця розглядається як особливий різновид комерційної таємниці.

2. Банківська таємниця у багатьох розвинутих зарубіжних країнах закріплена у різноманітних нормативно-правових актах, котрі переважно мають універсальний характер і окрім безпосередньо питань, що пов'язані з банківською таємницею регламентують загалом правові аспекти банківської системи таких країн. Окрім універсальних нормативних актів, банківська таємниця знаходить своє відображення у нормах спеціального банківського законодавства деяких зарубіжних країн.

Необхідно позитивний зарубіжний досвід права Європейського союзу щодо ширших повноважень по отриманні інформації, котра становить банківську таємницю закріпити у вітчизняному банківському законодавстві, зокрема Законі України «Про банки і банківську діяльність».

3. У розвинутих країнах надають великого значення забезпеченню банківської таємниці. Тому правовий інститут відповідальності, котра настає за розголошення банківської таємниці, є достатньо розвинутий та врегульований у законодавстві таких країн.

Законодавство зарубіжних країн передбачає притягнення винних осіб за розголошення банківської таємниці до кримінальної, цивільної,

адміністративної, дисциплінарної, матеріальної та інших видів юридичної відповідальності.

4. Законодавством деяких країн відповідальність за розголошення банківської таємниці не виокремлюється як окремий вид юридичної відповідальності, а розглядається в складі відповідальності за розголошення конфіденційної інформації, в тому числі комерційної, службової, виробничої таємниці тощо.

Різномірними є підходи законодавців в окремих європейських країнах до криміналізації діянь за розголошення комерційної або банківської таємниці. Майже у всіх країнах Європи законодавець окремо не розрізняє банківську та комерційну таємницю. У переважній більшості випадків це пов'язано з тим, що відповідальність за розголошення банківської таємниці, очевидно, не підпадає під кримінально-правову охорону, а в окремих випадках охоплюється поняттям конфіденційної інформації або інформації підприємства. Кримінальне законодавство зарубіжних країн передбачає за наявності в діях банківських працівників складу злочину притягнення їх до кримінальної відповідальності за розголошення банківської таємниці.

Службовці банків відповідно до трудового законодавства ряду розвинених країн, які визнаються винними за розголошення банківської таємниці, також притягуються до дисциплінарної чи матеріальної відповідальності. Матеріальна відповідальність полягає у відшкодуванні матеріальних збитків, що зазнав клієнт банку за розголошення даних банківського рахунку, здійснення ним банківських операцій, інформації про особисті дані клієнта і ін.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження можна виокремити такі висновки:

1. Складовим елементом правової системи держави, зміст якої зумовлюється особливостями соціально-економічної та правової системи країни виступає правовий інститут банківської таємниці.

Банківську таємницю розглядають часто як різновид таємної або конфіденційної інформації. Тому банківську таємницю можна віднести до інформації з обмеженим доступом, а саме до такого її різновиду як таємна інформація (комерційна таємниця). Поняття банківської таємниці законодавчо визначено Законом України «Про банки і банківську діяльність». Крім законодавчого закріплення, інститут банківської таємниці знайшов відображення у працях багатьох дослідників, а саме у юридичній літературі можемо зустріти різноманітність підходів та відсутність одностайності до розкриття сутності банківської таємниці.

2. Розкриття банківської таємниці може відбуватись у двох формах: адміністративній та судовій. Процедура розкриття інформації, що становить банківську таємницю законодавчо закріплена у нормативно-правових актах України. Не зважаючи на це, порядок розкриття банківської таємниці виступає найбільш проблемним аспектом правового режиму банківської таємниці у практичній діяльності банківських установ.

3. Банківська таємниця виступає обов'язковим атрибутом правової системи держави, правовий зміст якої обумовлюється особливостями її правової доктрини, а також формуванням нормативної-правової бази.

На сьогодні правове регулювання банківської таємниці закріплене рядом вітчизняних нормативно-правових актів. Основоположним нормативним актом, котрий визначає правовий режим банківської таємниці в Україні є Закон України «Про банки і банківську діяльність», котрий регламентує сутність банківської таємниці, зобов'язання банків щодо збереження, а також порядок її розкриття.

4. Банківська таємниця становить конфіденційну інформацію про особисті дані особи, котрі охороняються законом. Правова охорона та захист банківської таємниці в Україні гарантується державою та забезпечується шляхом застосування законодавчо закріплених засобів державного примусу. Застосування правових механізмів юридичної відповідальності за розголошення банківської таємниці виступає правовим засобом забезпечення такої таємниці.

На сьогодні існуючий інститут відповідальності за розголошення банківської таємниці виступає гарантом її захисту та слугує ефективним механізмом попередження правопорушень і забезпечення надійної правової охорони банківської таємниці. Порухення режиму банківської таємниці потребує послідовної та скоординованої діяльності усіх суб'єктів, діяльність котрих спрямована та захист інформації щодо реалізації превентивної функції.

5. Юридична відповідальність має свій правовий зміст та особливості. Юридична відповідальність за розголошення банківської таємниці є комплексним правовим явищем і спрямована на дотримання законності суб'єктами, котрі мають забезпечити охорону такої інформації від її розголошення.

Особливостями юридичної відповідальності слід виокремити примус зі сторони держави, що проявляється в негативній її реакції на вчинене правопорушення і відповідно обов'язку останнього понести негативні для себе наслідки в силу власної протиправної поведінки.

Суб'єктами відносин юридичної відповідальності за розголошення банківської таємниці відповідно виступає держава в особі певного органу з однієї сторони і відповідно працівник банку або загалом банківська установа з іншої сторони. Будь-який банк і відповідно його посадові особи, що протиправно розголосили банківську таємницю повинні підлягати юридичній відповідальності відповідно до закону. За критерієм суб'єктів, що порушили засади банківської таємниці, відповідальність можна поділити на індивідуальну і колективну.

6. За різноманітні порушення правових аспектів банківської таємниці вітчизняним законодавством передбачено кримінальну, адміністративну, цивільну та дисциплінарну відповідальності.

Кримінальна відповідальність у сфері банківської таємниці є досить дієвим інструментом впливу на злочинця. Застосування кримінальної відповідальності за такі злочини окрім карального, повинно також здійснювати вагомий профілактичний вплив для уникнення майбутніх злочинних посягань на банківську таємницю. Адміністративний захист банківської таємниці в сучасних умовах є мало ефективним та не уніфікованим. За таких умов потрібно, окрім закріплення в нормах кримінального законодавства, чітко визначити адміністративну відповідальність за неправомірне використання та розголошення банківської таємниці. Банк може також нести цивільну відповідальність перед своїм клієнтом. Основні положення щодо банківської таємниці між банком та клієнтом мають бути передбачені в договорі між ними. Службовців банку також можуть притягнути до дисциплінарної відповідальності за порушення умов контракту при збереженні таємниці.

7. Банківська система кожної країни є головним елементом економіко-господарського механізму, а також виступає його «кровоносною системою». З метою гарантування її стабільного та надійного функціонування держава надає гарантії банківської діяльності, ключову роль серед яких посідає банківська таємниця. У більшості зарубіжних країн банківська таємниця розглядається як особливий різновид комерційної таємниці.

Банківська таємниця у багатьох розвинутих зарубіжних країнах закріплена у різноманітних нормативно-правових актах, котрі переважно мають універсальний характер і окрім безпосередньо питань, що пов'язані з банківською таємницею регламентують загалом правові аспекти банківської системи таких країн. Окрім універсальних нормативних актів, банківська таємниця знаходить своє відображення у нормах спеціального банківського законодавства деяких зарубіжних країн.

На нашу думку, позитивний зарубіжний досвід права Європейського союзу щодо ширших повноважень по отриманні інформації, котра становить банківську таємницю слід закріпити у вітчизняному банківському законодавстві, зокрема Законі України «Про банки і банківську діяльність».

8. У розвинутих країнах надають великого значення забезпеченню банківської таємниці. Тому правовий інститут відповідальності, котра настає за розголошення банківської таємниці, є достатньо розвинутий та врегульований у законодавстві таких країн. Законодавство зарубіжних країн передбачає притягнення винних осіб за розголошення банківської таємниці до кримінальної, цивільної, адміністративної, дисциплінарної, матеріальної та інших видів юридичної відповідальності.

Законодавством деяких країн відповідальність за розголошення банківської таємниці не виокремлюється як окремий вид юридичної відповідальності, а розглядається в складі відповідальності за розголошення конфіденційної інформації.

9. Різномірними є підходи законодавців в окремих європейських країнах до криміналізації діянь за розголошення комерційної або банківської таємниці. Майже у всіх країнах Європи законодавець окремо не розрізняє банківську та комерційну таємницю. У переважній більшості випадків це пов'язано з тим, що відповідальність за розголошення банківської таємниці, очевидно, не підпадає під кримінально-правову охорону, а в окремих випадках охоплюється поняттям конфіденційної інформації або інформації підприємства.

Службовці банків відповідно до трудового законодавства ряду розвинутих країн, які визнаються винними за розголошення банківської таємниці, також притягуються до дисциплінарної чи матеріальної відповідальності. Матеріальна відповідальність полягає у відшкодуванні матеріальних збитків, що зазнав клієнт банку за розголошення даних банківського рахунку, здійснення ним банківських операцій, інформації про особисті дані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1971. - Додаток до № 50.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 25-26. - Ст. 131.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 40-44. - Ст. 356.
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 18. – Ст. 144.
7. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 40-41, 42. – Ст. 492.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. - № 9-10, № 11-12, № 13. - Ст. 88.
9. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. - № 30. - Ст. 379.
10. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. - Ст. 650.
11. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 29. - Ст. 238.
12. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 5-6. - Ст. 30.
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за незаконне збирання з метою використання або

використання відомостей, що становлять банківську таємницю, та за розголошення банківської таємниці: Закон України від 16.12.2004 р. № 2252-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. - № 5. - Ст. 119.

14. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. - № 34. - Ст. 481.

15. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. - Ст. 314.

16. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14.10.2014 р. № 1702-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. - № 50-51. - Ст. 2057.

17. Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.1993 р. № 611.

18. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет Кабінету Міністрів України від 19.03.1993 р. № 15-93 // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 17. – Ст. 184.

19. Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці: Постанова Правління Національного банку України від 14.07.2006 р. № 267 // Офіційний вісник України. – 2006. - № 32. – Ст. 2330.

20. Про затвердження Правил з технічного захисту інформації для приміщень банків, у яких обробляються електронні банківські документи: Постанова Правління Національного банку України від 04.07.2007 р. № 243 від 14.07.2006 р. № 267 // Офіційний вісник України. – 2006. - № 32. – Ст. 2330.

21. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України від 20 січня 2012 року № 2-рп/2012 // Вісник Конституційного суду України. - 2012. - № 2. - С. 14.

22. Судова практика розгляду справ про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю щодо юридичних та фізичних осіб: Узагальнення Верховного Суду України / Д.Д. Луспеник, З.П. Мельник // Вісник Верховного суду України. – 2010. - № 3.

23. Аземша І.Б. Юридична відповідальність: сучасні погляди, дискусії та концепції / І.Б. Аземша // Часопис Київського університету права. - 2010. – № 2. - С. 54-57.

24. Багінська М.В. Банківська система Швейцарії 1936-2012 роки: вибір в бік нових реалій чи традицій? [Електронний ресурс] / М.В. Багінська // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – 2012. - Вип. 4 (3). – С. 107-111. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2012_4\(3\)_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2012_4(3)_23).

25. Банківське право України: Навч. пос. / За заг. ред. А.О. Селіванова. – К.: Ін Юре, 2000. – 384 с.

26. Барановський О. Безпека банківської сфери [Електронний ресурс] / О. Барановський // Вісник НБУ. – 2014. - Вип. 9 (1). – С. 20-27. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2014_6_9.

27. Берлач А.І. Банківське право України: Навч. посіб. для дистанційного навчання / Берлач А.І., Тараненко Ю.О.; За заг. ред. Берлача А.І. – К.: Університет “Україна”, 2006. – 308 с.

28. Білоусов Ю.В. Проблемні питання провадження у зв'язку із розголошенням інформації, яка містить банківську таємницю, щодо фізичних та юридичних осіб [Електронний ресурс] / Ю.В. Білоусов, Н.Л. Бондаренко-Зелінська // Університетські наукові записки. - 2009. - № 4. - С. 24-32. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2009_4_7.

29. Болгар Т. Аналіз доцільності застосування зовнішніх механізмів стягнення боргів у банківській системі держави [Електронний ресурс] / Т. Болгар // Вісник НБУ. – 2013. – № 24. – С. 42-47. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2013_11_24.

30. Вакал А.С., Поліщук М.С. Правовий режим регулювання інституту банківської таємниці в Україні та напрямки його вдосконалення [Електронний

ресурс] / А.С. Вакал, М.С. Поліщук // Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи НБУ. Серія: Юридичні науки. - 2011. - № 1. – С. 26-31. – Режим доступу: <http://bulletin.uabs.edu.ua/store/jur/2011/90e1d54b4fab1c31c6d0e594d8bb1464.pdf>.

31. Ващенко Ю.В. Банківське право: Навч. посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 344 с.

32. Верба-Сидор О.Б., Братковський В.М. Правове регулювання підсудності справ про розкриття банківської таємниці [Електронний ресурс] / О.Б. Верба-Сидор, В.М. Братковський // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2015. - № 1. – С. 127-135. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvlduvs_2015_1_14.pdf.

33. Воробей П.А., Тихонова О.О. Суб'єкт незаконного збирання з метою використання та розголошення комерційної або банківської таємниці [Електронний ресурс] / П.А. Воробей, О.О. Тихонова // Право і суспільство. – 2011. - № 1. – С. 189-193. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2011_1_41.

34. Вступ до банківської справи / За ред. М.І. Савлука. – К.: Дібра, 1998 – 343 с.

35. Гелич А.О. Особливості господарських відносин за участю комерційних банків / А.О. Гелич // Часопис Київського університету права. – 2013. - № 2. – С. 154 -158.

36. Гетьманцев Д.О., Шукліна Н.Г. Банківське право України: - К.: Центр учбової літератури , 2007. – 344 с.

37. Голобородько С. Банківська таємниця: особливості нормативно-правового регулювання в Україні та в законодавстві зарубіжних країн [Електронний ресурс] / С. Голобородько // Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Перспективні напрямки юридичної науки на шляху до

євроінтеграції». – 2015. - Режим доступу: http://www.lex-line.com.ua/?language=ru&go=full_article&id=1743.

38. Гутгарц К. Банківська таємниця: поняття, зміст, порядок розкриття, відповідальність [Електронний ресурс] / К.Гутгарц // Режим доступу: <http://www.uris-c.com.ua/2013/10/25/банківська-таємниця-поняття-зміст-по/>.

39. Демчук Н.І. Механізм фінансової стабілізації банківської сфери в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / Н.І. Демчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. - № 19. – С. 52-56. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2010_19_13.

40. Дмитренко Ю.М. Принципи контрольної діяльності Національного банку України [Електронний ресурс] / Ю.М. Дмитренко // Вісник ХНУВС. – 2012. - № 2 (57). – С. 234 – 241. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2012_2_34.

41. Дяченко В.І. Проблеми підвищення ефективності прокурорського нагляду за додержанням законодавства про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] / В.І. Дяченко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2009. – Вип. 87, (Частина II). – С. 100-108. – Режим доступу: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/download/1204/1148>.

42. Ємельянов С.Л. Проблемні аспекти організаційно-правового захисту банківської таємниці в Україні [Електронний ресурс] / С.Л. Ємельянов // Право і безпека. – 2011. - № 3 (40). - С. 194-199. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2011_3_45.

43. Ємельянов С.Л. Стан та розвиток правового інституту професійної таємниці в Україні [Електронний ресурс] / С.Л. Ємельянов // Право і безпека. – 2011. - № 5 (42). - С. 52-57. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2011_5_13.

44. Єсімов С.С. Банківська таємниця у країнах ЄС та адаптація національного законодавства у контексті інформаційного права [Електронний ресурс] / С.С. Єсімов // Вісник Національного університету «Львівська

політехніка». Юридичні науки. - 2016. - № 837. - С. 48-55. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_837_9.

45. Заверуха І.Б. Банківське право: Посібник для студентів. – Львів: Астролябія, 2002. – 222 с.

46. Завірний Ю.В. Банківська таємниця: секрет який розголошується [Електронний ресурс] / Ю.В. Завірний // Ліга Блоги. – 2014. - Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/iuzarivnyi/article/13405.aspx>.

47. Загальна теорія держави і права / За ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. – Харків: Право, 2002. - 432 с.

48. Зінченко Ю.В. Розмежування понять «банківська таємниця» та «комерційна таємниця» [Електронний ресурс] / Ю.В. Зінченко // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2013. – Вип. 26. – С. 261-269. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dbms_2013_26_23.

49. Казаков Ю. Проблеми процесуального використання інформації, що містить банківську таємницю [Електронний ресурс] / Ю. Казаков // Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка. Серія: Юридичні науки. – 2011. - № 88. – С. 96-98. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2011_88_29.

50. Казаков Ю.Ю. Сучасні тенденції розширення кола суб'єктів, які мають право вимагати розкриття інформації, що містить банківську таємницю в українському законодавстві, як ознака трансформаційних змін інституту банківської таємниці [Електронний ресурс] / Ю.Ю. Казаков // Правова держава. – 2016. - № 21. – С. 31-38. - Режим доступу: <http://liber.onu.edu.ua/pdf/Prav-derz-21-2016.pdf>.

51. Карманов Є. Банківська таємниця як об'єкт цивільно-правового регулювання / Є. Карманов // Право України. – 2001. – № 12. – С. 110–113.

52. Колодій І.М. Співвідношення понять «охорона», «захист», «гарантованість», «забезпечення» права фізичних та юридичних осіб на банківську інформацію / І.М. Колодій // Держава і право. - 2010. - Вип. 49. - С. 228-233.

53. Корнієнко В.В. Взаємодія правоохоронних органів з банками, контролюючими та наглядовими органами при розслідуванні злочинів у банківській фері [Електронний ресурс] / В.В. Корнієнко // Вісник Національного університету внутрішніх справ. - 2006. - Вип. 35. - С. 184-191. - Режим доступу: <http://visnyk.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=10110>.

54. Костюченко О.А. Банківське право: Банківська система. Національний банк. Комерційні банки. Розрахунки і кредитування. Ринок цінних паперів. Національне валютне законодавство. Банківські системи зарубіжних країн. Інститут банківської таємниці: підручник. - 3-тє вид. – К. : Видавництво А. С. К., 2003. – 928 с.

55. Кримінальний процес західних держав / К.Ф. Гуценко, Головка Л.В., Філімонов Б.А. – М.: Зерцало-М, 2002. – 528 с.

56. Кузнецова С.А. Банківська система: навч. посіб. / (С.А. Кузнецова, Т.М. Болгар, З.С. Пестовська); за ред. С.А. Кузнецової. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 400 с.

57. Лук'янець Д.М. Типологія юридичної відповідальності [Електронний ресурс] / Д.М. Лук'янець // Юридична Україна. – 2004. - №3. - Режим доступу: http://uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_KPD/Lukianets_22.pdf.

58. Марущак А.І. Охорона банківської таємниці : навч. посіб. / А.І. Марущак; Нац. акад. прав. наук України, НДІ інформатики і права. - Луганськ : Янтар, 2013. - 260 с.

59. Машков А. Погляд на юридичну відповідальність як різновид правовідносин та його значення для формування сучасної юридичної теорії відповідальності [Електронний ресурс] / А. Машков // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Серія Юридичні науки. - 2010. – № 84. – С. 98-100. - Режим доступу: http://papers.univ.kiev.ua/jurydychni_nauky/articles/Look_to_legal_responsibility_as_variety_of_legal_relationships_and_his_value_for_forming_modern_law_theory_of_responsibility_16803.pdf.

60. Михальчишин Н.Л. Проблема закритості інформації, яка містить банківську таємницю [Електронний ресурс] / Н.Л. Михальчишин // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. – 2011. - № 2. - С. 226–235. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vviem/2011_2/28.pdf.

61. Мозолевська О.М. Розкриття інформації з обмеженим доступом з санкції місцевого загального суду [Електронний ресурс] / О.М. Мозолевська // Форум права. – 2012. - № 2. – С. 466-469. – Режим доступу: http://irbis-nbuu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/FP_index.htm_2012_2_74.pdf.

62. Найдъон Я.П., Пирожкова Ю.В. Банківська таємниця: особливості нормативно-правового регулювання в Україні [Електронний ресурс] / Я.П. Найдъон, Ю.В. Пирожкова // Режим доступу: http://www.rusnauka.com/32_NII_2014/Pravo/2_178633.doc.htm.

63. Носік Ю. Захист банківської таємниці при здійсненні правосуддя господарськими судами [Електронний ресурс] / Ю. Носік // Правове, нормативне та методологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. – 2002. – Вип. 4. - С. 37-43. – Режим доступу: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/14685/1/04_p37.pdf.

64. Носік Ю. Правовий режим банківської таємниці в Україні [Електронний ресурс] / Ю.Носік // Правове, нормативне та методологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. – 2001. – Вип. 2. - С. 30-38. – Режим доступу: http://pnzzi.kpi.ua/2/02_p30.pdf.

65. Онищук Н.Ю. Відповідальність у фінансово-правовому регулюванні [Електронний ресурс] / Н.Ю. Онищук // Наука і правоохорона. – 2013. - № 2(20). – С. 216-220. – Режим доступу: http://naukaipravoohorona.com/index_html_files/37_Onishchuk.pdf.

66. Орлюк О.П. Банківське право: Навч. посібник. - К.: Юрінком Інтер, 2005. - 376 с.

67. Пархоменко Н.М. Джерела права: проблеми теорії та методології: [монографія] / Н.М. Пархоменко. - К. : Юридична думка, 2008. - 335 с.

68. Пацурківський П.С. Правові засади фінансової діяльності держави: проблеми методології [монографія] / П. С. Пацурківський. - Чернівці : Вид-во ЧДУ, 1997. – 244 с.

69. Путренко А.М. Банківська таємниця: правовий аналіз [Електронний ресурс] / А.М. Путренко // Фінансове право. – 2011. - № 3 (17). – С. 26-29. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Fp/2011_3/putrenko.pdf.

70. Радутний О.Е. Кримінальна відповідальність за незаконне збирання, використання та розголошення відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю : монографія / О.Е. Радутний ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Х. : Ксілон, 2008. - 202 с.

71. Резнікова Г.І. Професійна таємниця: поняття, ознаки та види [Електронний ресурс] / Г.І. Резнікова // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України, НЮАУ, НДІ вивч. пробл. злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. - Х.: Право, 2013. - Вип. 26. - С. 280-292. – Режим доступу: file:///C:/Users/Roman/Downloads/Pbzz_2013_26_25.pdf.

72. Сандюк Г.О. Кого захищає банківська таємниця в Україні? [Електронний ресурс] / Г.О. Сандюк // Гуманітарний вісник НУК. – 2011. - № 4. - Режим доступу: <http://eir.nuos.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1611/Sandyuk.pdf?sequence=1>.

73. Середюк В.В. Основні підходи до розуміння юридичної відповідальності у вітчизняній правовій науці [Електронний ресурс] / В.В. Середюк // Науковий вісник Херсонського державного університету: Серія Юридичні науки. - 2015. – Вип. 1. – Т. 1. – С. 59-63. - Режим доступу: http://www.lj.kherson.ua/2015/pravo01/part_1/15.pdf.

74. Сирота А.І. Банківська таємниця як правова категорія [Електронний ресурс] / А.І. Сирота // Фінансове право. – 2013. - № 1 (23). – С. 11-13. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fp_2013_1_5.

75. Словник фінансово-правових термінів / [за заг. ред. д. ю.н., проф. Л. К. Воронової]. – 2-ге вид. , переробл. і доповн. – К.: Алерта, 2011. – 558 с.

76. Смерічевський С.Ф., Свірідов Є.Ю. Банківська таємниця в системі безпеки національної економіки [Електронний ресурс] / С.Ф. Смерічевський, Є.Ю. Свірідов // Університетські наукові записки. – 2012. - № 2 (42). – С. 180-186. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2012_2_28.

77. Смірнов В.В. Порядок розкриття банківської таємниці банками [Електронний ресурс] / В.В. Смірнов // Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи Національного банку України. – 2012. - № 1 (2). – С. 48-52. - Режим доступу: <http://bulletin.uabs.edu.ua/store/jur/2012/6f3d4267194c115dc6a6c6fb11b97884a.pdf>.

78. Старинський М.В. Підходи до визначення поняття «банківська інформація» та виділення її видів [Електронний ресурс] / М.В. Старинський // Правовий вісник Української академії банківської справи. - 2011. - № 1. - С. 67-70. – Режим доступу: http://lib.uabs.edu.ua/library/P_Visnik/Numbers/1_4_2011/04_03_03.pdf.

79. Терещук М. Юридична відповідальність: теоретико-правовий аналіз [Електронний ресурс] / М. Терещук // Національний юридичний журнал: теорія і практика. – 2015. – С. 18-21. - Режим доступу: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2015/2/part_2/4.pdf.

80. Тітомер Є.В. Банківська таємниця як предмет кримінально-правової охорони [Електронний ресурс] / Є.В. Тітомер // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – С. 311-316. - Режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v44/58.pdf>.

81. Тітомер Є.В. Характеристика шкоди у злочинах проти встановленого порядку дотримання банківської таємниці [Електронний ресурс] / Є.В. Тітомер // Актуальні проблеми держави і права. - 2009. - Вип. 47. - С. 70-74. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2009_47_15.

82. Чернадчук Т.О. Проблемні питання щодо розкриття банківської таємниці органам державного фінансового контролю [Електронний ресурс] / Т.О. Чернадчук // Держава та регіони. Сер. : Право. - 2013. - № 2. - С. 94-98. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drp_2013_2_20.

83. Шарко А.С. Забезпечення банківської таємниці як умова гарантування права вкладників [Електронний ресурс] / А.С. Шарко // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти: зб. тез доповідей за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (11-12 грудня 2009 року) / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2009. - Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3989/1/128.pdf>.

84. Яковенко Р.В. Кримінальна відповідальність за розголошення комерційної або банківської таємниці за законодавством України та країн Європи: порівняльно-правове дослідження [Електронний ресурс] / Р.В. Яковенко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2014. - № 1. – С. 376-383. – Режим доступу: file:///C:/Users/Roman/Downloads/Nvdduvs_2014_1_51.pdf.